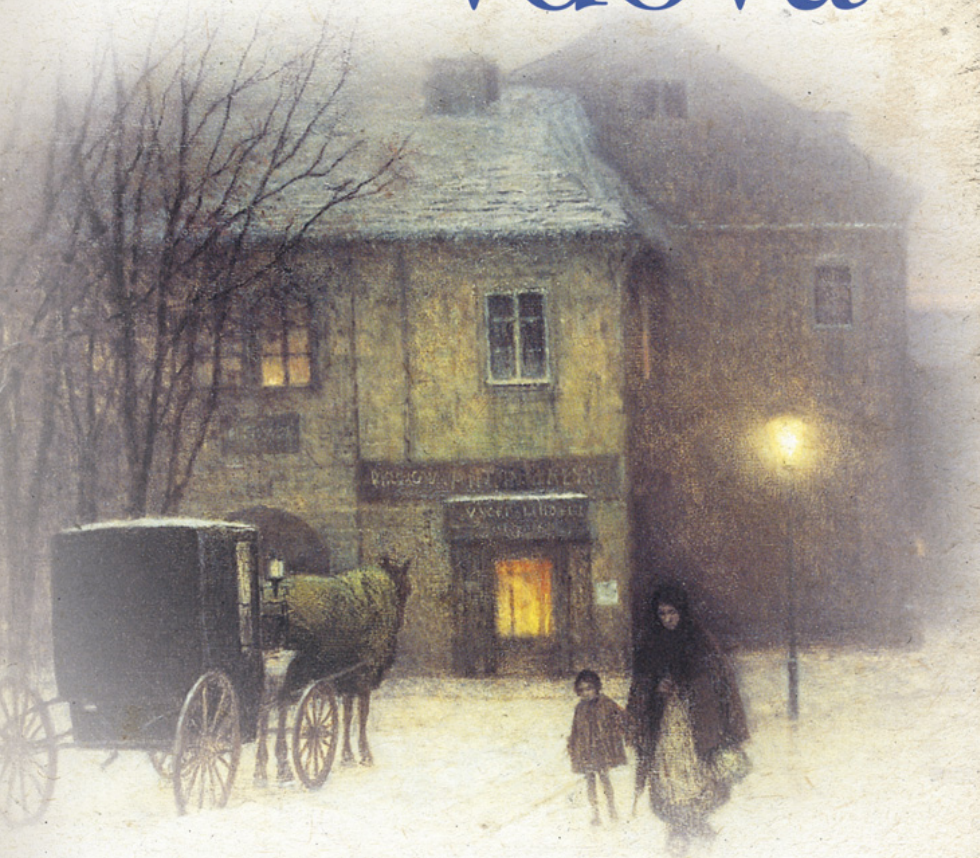

Veselá

ROMÁNOVÁ PENTALOGIE SVAZEK ČTVRTÝ

vdova

V L A D I M Í R
N E F F

VESELÁ VDOVA

Veselá

ROMÁNOVÁ PENTALOGIE SVAZEK ČTVRTÝ

vdova

V L A D I M Í R
N E F F

Vydalo nakladatelství BB/art s.r.o. v roce 2015
Bořivojova 75, Praha 3
Copyright © Vladimír Neff – dědicové c/o DILIA, 1961
All rights reserved.

Jazyková korektura: Jan Řehoř
Grafická úprava obálky © 2010 Jan Matoška
Ilustrace na obálce: Jakub Schikaneder (*Zimní večer ve městě*, 1907–1909)

První elektronické vydání v českém jazyce

ISBN 978-80-7507-319-8

ČÁST PRVNÍ

Osobnosti

KAPITOLA PRVNÍ

Tajný spolek

I

Poslední desetiletí minulého století, jemuž se s jistým příděchem nevážnosti říkává *fin de siècle*, bylo u nás mimo jiné časem veselých vdov. První generace gründerů stárla, vyžívala se, první gründeri, tito tvrdí a ctihodní zakladatelé moderních průmyslových a obchodních podniků, kteří dovedli svého času bystře a chladnokrevně využít otřesů a převratů a zmatků, jež vnesl do lidské společnosti vynález parního stroje, počali soustavně umírat, přičemž po sobě zanechávali nemalé majetky. Nu a protože se ponejvíce dočkávají ženy delšího věku než muži, neboť vedou, jak výslovně praví populační statistikář oněch dob, méně namáhavý, méně nebezpečný, leč také spořádanější život než jejich manželé, ujímaly se gründerových miliónů pozůstalé vdovy, a činily tak vesele a s chutí; zpravidla se už nevdávaly, protože nevěděly a neviděly, proč by tak měly činiti. Doba veselých vdov nastala dřív, než lehkonohý vídeňský komponista Franz Lehár napsal svou proslulou operetu o veselé vdově. Došel s ní ohromného úspěchu, protože – a to je v umění podmínka každého úspěchu – vyjádřil myšlenku, jež visela ve vzduchu a čekala na někoho, kdo po ní vztáhne ruku; zvedl tak říkajíc svou minci z daru se země, z dlažby velkoměstské ulice, a byl za to právem pokryt slávou a uznáním.

Také paní Marie Nedobylová tragickou smrtí svého manžela, jehož život byl sice spořádaný, ale namáhavý, a jak podle jeho děsného konce vidno, i nebezpečný, zařadila se do šiku veselých vdov. Hrdince Lehárovy operety zemřel její milovaný manžel už týden po svatbě, kdežto Marie prožila se svým mužem, než ho byla zbavena, téměř osmnáct let, ale to je, jak by byl

řekl její nebožtík otec, profesor filosofie Hugo Schönfeld, pouhý rozdíl stupně, nikoli kategorie.

To první, čím Marie zahájila dlouhou dobu svého vdovství, bylo, že si dala ušít pohodlné a půvabné domácí šaty na způsob japonského kimona, jaké v přísném soukromí nosívala její vzácná starší přítelkyně a *protectrice* paní Hana Bornová, choť známého velkoobchodníka z Příkopů, také gründera, jenže dosud živoucího. Požadavek, aby vdovy nosily nejméně šest měsíců po mužově smrti hluboký smutek a dalších pak šest měsíců polo-smutek, býval za oné doby dodržován velmi přísně; i žena, jež postrádá všeho důvodu, aby skon manžela považovala za největší neštěstí svého života, dopustila by se neodpustitelné necitelnosti, kdyby se před uplynutím této lhůty oděla šatem barevným, praví se doslova ve výborné knize *Der gute Ton in allen Lebenslagen*, kterou Jan Born dal svého času na vlastní útraty přeložit do češtiny a vytisknout. Ale Marie Nedobylová si rozumně pravila, že do toho, co ona nosí doma, když nemá hosty, nikomu nic není, i vybrala si na své kimono látku, jež hrála všemi barvami, od zlaté přes nachovou po brčálově zelenou. Když už, tak už.

To druhé, co učinila, bylo, že zakoupila dva kočáry, zavřené kupé a otevřeného mylorda, a k nim pár grošáků podobných těm, jež nebožtík Nedobyl svého času v záchvatu skrblictví prodal.

To třetí, co učinila, bylo, že darovala své bývalé kuchařce, jež se právě provdala za rechnungsfeldvébla, tmavý a ponurý nábytek své bývalé manželské ložnice a za účasti paní Hany Bornové, jejíž vkus byl neomylný, opatřila si ložnici novou, světlou, s nízkou postelí, nad níž trčel až k stropu baldachýn ze zeleného sametu. Když na této posteli spočinula poprvé, povzddechla si blahem; nepřítomnost lože sousedního, na němž hlučně spával Martin Nedobyl, byla jí příjemná nevýslovně.

– *Endlich allein*, pomyslíla si, a potom: – *Für immer allein*.

Pak bylo nutno přikročit k závažnějším záležitostem.

Marie měla, jak pověděno jinde, pět dětí, totiž čtyři syny a malou dceru, a protože i nejstarší z jejích synů, Metoděj, byl tehdy velmi mlád – v době otcova skonu mu šlo teprve na osmnáctý rok – a měl pro život, jak uvidíme, lepší plány než rozvázet cihly a stěhovat nábytek, závod zesnulého Martina Nedobyly beznadějně osiřel, i bylo nutno jej zlikvidovat. Marie Nedobylová

to učinila za ochotné, arci nikoli nezištné pomoci svého švagra, jurisdoktora Jaroslava Helebranta, který spravoval Nedobylův majetek a vyznal se tedy v jeho pozůstalosti na květník. Rozprodala pak, rovněž za Helebrantovy asistence a na jeho radu, veškeré odlehle parcelové pozemky na Žižkově, které nebožtík koupil na spekulaci a jež neuspěl zastavět, především pusté latifundie pod vrchem Svatého Kříže, na nichž správa města Žižkova mínila zřídit park. Potom se vdova zčerstva zbavila většiny chudinských, předlidněných činžáků v strmých uličkách na jih od Karlovy třídy, hlavní žižkovské tepny, za něž se Martin Nedobyl, jak tvrdíval, styděl a jež zbudoval jen proto, že k tomu byl přinucen tlakem doby, totiž překotným růstem městského proletariátu, kterýžto překotný růst městského proletariátu byl v přímé souvislosti s překotným růstem průmyslu. Beze změny zůstalo prozatím parádní jádro Nedobylova nemovitého majetku, Komotovka s Opařílkou, veliké území, které se prostíralo mezi třídami Karlovou a Husovou, dnešní Kalininovou a Husitskou, až nahoru k ulici Orebitské, kdysi ovocnářské zahrady a vinice, pak soukromý francouzsko-anglický sad, jemuž vévodil Nedobylův činžovní palác s kalichy na střeše, chloubou a okrasou Žižkova. Městská rada sice naléhala, aby i Komotovka s Opařílkou byly rozparcelovány a zastavěny, ale Marie se tomu bránila, neboť po zrušení sadu by její děti neměly kde si hrát. Metoděj sice měl onačejší starosti než hrát si na zahradě, ale Theodor, pouze o rok mladší, takto nadějný, jak ještě uvidíme, malíř, nalézal na Komotovce nepřeberné množství vděčných námětů k malbě v plenéru. Babile pak, nejmladší, bylo teprve šest, Emanovi deset, Viktorovi třináct, a taková děcka přece potřebují výběh a čerstvý vzduch.

Ostatně Marie měla navíc této úrody vlastních dětí ještě synovce Achilles jménem, kterého milovala jako vlastního syna, protože ho sama odkojila současně s Viktorem; přišel totiž na svět v stejný čas jako Viktor, a protože jeho matka Laura, choť advokáta Helebranta, Mariina, sestra, měla špatné mléko, prý sražené od její věčné žárlivosti, ujala se Marie zrozeňátek obou, svého i Lauřina. Byl tedy Achilles Viktorův, jak Rusové i Němci pěkně říkají, mléčný bratr, po našem soukojenec, a bylo mu třeba výběhu a čerstvého vzduchu ze všech dětí nejvíc, protože jeho zdraví, jak se tradovalo, bylo nebývale křehké, neslýchaně choulostivé, tolik, že byl zproštěn

povinnosti školní docházky a studoval gymnasium doma, za nepatrné pomoci studenta instruktora; a to prakticky znamenalo, že se neučil vůbec, protože měl prý paměť tak pružnou, že stačilo, aby mrkl do knížky, a hned všechno věděl, všechno pochopil.

Tento vzácně privilegovaný, z jemně defektní látky utvořený panáček, tento vyvolenec, který dovedl svůj šťastný osud nést s úsměvně milou samozřejmostí, pročez nebyl za svou odlišnost od ostatních dětí ani vysmíván, ani pronásledován, měl patnáctiletého bratra Ludvíka, nohatého, kolena-tého, dlouhokrkého studiosa, stálého premianta, který dovedl jen sedět nad knížkami a učit se, a proto výběhu a čistého vzduchu nepostrádal; zato tím více ho potřebovala Marie Nedobylová sama, jíž v době mužovy smrti bylo teprve pětatřicet a navzdory svému pětinasobnému mateřství byla dosud velmi hezká, půvabně útlá, s nezmarňě dívčí hlavou, ozdobenou bohatstvím pískově zbarvených vlasů. Možná proto, že její mládí, jež prožila ve stínu svého učeného otce, bylo tiché a odříkavé, prostoupené vážnými myšlenkami a usilováním nejušlechtlejším, v zralém věku nebyla s to se nabažit honiček a schovávaček, jimž se oddávala se svými dětmi, ohýnků, jež s nimi za teplých letních večerů zapalovala na louce za rybníčkem na rozhraní Opařilky a Komotovky, pouštění draka nebo vytloukání píšťalíček, klouzaček a koulovaček nebo projížděk s žebříňáčkem, v němž vozila, představující koně, Babilu nebo Emánka. V skalní jeskyňce na Opařilce si hrála s dětmi na bydlení, chodila kupovat mléko a máslo do Babilina krámku pod krmítkem pro ptáky, a když jeskyňku s dětmi opouštěla, svědomitě říkala, jak učiněno pravidlem, „zamyky, zamyky“. Byla nejen myslí mladá, ale i filosoficky vzdělaná, a věděla proto dobře, jak veliký a blahodárný význam má v lidském životě smyšlenka, představa, iluze, a že nejen dítě, ale též člověk dospělý a vážný, především myslitel a vědec, musí leckdy sám sebe přesvědčovat, že věci mají jiné vlastnosti, než jaké se jeví jeho rozumu a smys-lům, a musí leccos předstírat, chce-li jakžtakž obstát na tomto zlém světě neřešitelných otázek a protikladů.

– Největší chudák, poučovala Marie své děti, – není ten, kdo nemá peníze, nýbrž ten, kdo nemá představivost.

Jí samé ovšem bylo v obou těchto punktech přáno měrou vrchovatou; představivosti měla ažaž, a ve věci peněz nemohla nepřiznat, že doktor

Helebrant nepřepínal, když ji v den manželova úmrtí, jak vyprávěno jinde, špatně informovanou a přesvědčenou, že nebude mít z čeho žít, vyvedl z omylu a nazval ji bohatou, velmi bohatou paní. Hotovosti, jež za Nedobylova života obnášely asi čtvrt miliónu zlatých, dorostly prodejem podniku a realit miliónu dvou set tisíc, a pozemky a domy, jež zbyly, měly cenu asi tři čtvrtin miliónu.

2

Jak vidno tedy, dostalo se veselé vdově nejpříznivějších podmínek k tomu, aby své veselosti dala volný průchod; zabezpečena majetkem, zdálo se, nevyčerpitelným, mohla se obrátit zády k chmurným událostem, jež v té době otrásovaly střední Evropou, vídeňským parlamentem a pražskými ulicemi. Martin Nedobyl měl věčně na krku stávky, stávky a zase stávky; nuže likvidací podniku se Marie této mrzutosti zbaví jednou provždy, neboť, jak s jemným vtípem prohlásil doktor Helebrant, *peníze nestávkují*. Neutuchající a zmrzuující otázka sporů mezi Čechy a Němci, jež nepřestávaly zuřit v naší zemi, řešila Marie moudře a jednoduše tak, že pečovala o to, aby její děti pokud lze ovládaly oba jazyky. Jí osobně byly česko-německé národnostní patálie z té duše lhotejné. Z obdivu a náklonnosti k své skvělé přítelkyni, paní Haně Bornové, jejíž hudební salón byl nejskvostnějším společenským prostředím, jež jí bylo dáno poznati, Marie sympatizovala s Čechy, aniž se přestávala znát k svému němectví. Měla však na paměti jeden ze subtilních postřehů, jimiž její otec, profesor filosofie Hugo Schönfeld, obohacoval mysl svých dcer, Marie a Laury, že totiž pražští Němci nejsou praví Němci, protože jim chybí kontakt s živou jazykovou půdou, již za normálních okolností, v městech jazykově jednotných, představuje prostý lid, mluvící přirozenou řečí. Pražští Němci jsou vyšší úředníci, profesori, zámožní patricijové, ale není tu německých hokyň, trhovykň, dělníků, služek, posluhů, domovnic, kočí, drobných řemeslníků, a proto pražská němčina nemůže být jiná než umělá, vzdělanostní, knižní. Nuže než aby její drahé děti, mínila Marie, byly nepravými Němci, ať jsou raději pravými

Čechy, a ať spánembohem chodí po přání svého otce do českých škol. Ale přitom je pilně vzdělávala ve své německé mateřštině a dbala toho, aby měly vždy dostatek hodnotné německé četby.

I ve všech ostatních úkolech matky a vychovatelky, jež Marie plnila se svědomitostí sobě vlastní, uplatňoval se odkaz jejího zvěčnělého otce. Jak podrobněji pověděno jinde, profesor Schönfeld po celý svůj život neúnavně hlásal v početných svých knihách, že cílem všeho dění, smyslem vývoje a korunou veškerého stvoření jsou vynikající, všední své okolí převyšující *Persönlichkeiten*, osobnosti; a Marie, prošlá jeho láskyplnou, leč tuhou myšlenkovou školou, snažila se odevždy, aby své děti vychovala ve smyslu otcova učení. Za tímto cílem od malička zkyřovala jejich mysl, aby ji učinila přístupnou velikým ideám, jež od starověku jednak zmítaly duší evropského člověka, jednak mu svítily na cestu; namísto pohádek jim vyprávěla příběhy z řeckého bájesloví, mezi něž pozvolna a nejvýš opatrně a citlivě vsouvala mystické alegorie Platónovy, takže než se například Metoděj a Theodor, její nejstarší, naučili číst, věděli už neomylně, že svět, rozkládající se před jejich očima, je vlastně jen vnitřek jeskyně, na jejíž stěně defilují stíny věcí, procházejících za Metodějovým a Theodorovým zadkem. Takto poučena, dívka hravě vnikala do velikého systému Aristotelova, z něhož, jak známo, vyrostla filosofie křesťanská, a odtud, po krátkém a úctyplném zastavení u obřího díla svatého Augustina a Tomáše Aquinského, bez obtíží vstupovala do myšlenkové oblasti jejich mateřské učitelce nejznámější a nejmilejší, do světa německých romantických filosofů devatenáctého století. Výsostným následovníkem těchto mužů pak už byl Mariin otec sám, jehož dílo, ač neznámé a neprávem opomíjené, bylo po jejím názoru tím posledním a nejvyšším, co se kdy v lidské hlavě zrodilo. Tady končila teoretická příprava Mariiných dětí a tady současně začínalo to hlavní, praktické pěstování jejich osobností.

Za života Martina Nedobyla, který mladé dovedl jen okřikovat a brzdit jejich rozvoj, se Marii sice dost možná občas ve chvílích slabosti zazzdalo, že její úsilí bude korunováno zdarem jen částečným a že z toho či onoho z jejích děcek vyroste člověk venkoncem tuctový, například z Emánka, poslušného, tichého blondáčka, u něhož bylo těžko objevit jakékoli skvělé nebo aspoň svérázné vlastnosti, anebo z Babily, která neměla talent ani

k hudbě, ani k řečem, ani k zpěvu, a byla nadto na rozdíl od svých bratří nepřilíš povedená, krátká, s malýma nevýraznýma očima pod vypouklým čelem. Ale takového záchvatu malodušnosti byly velmi řídké, a nikdy, nebo téměř nikdy se netýkaly jejího druhého syna Theodora. Veliký, ramenatý, s širokou, pěkně klenutou hrudí a svalnatými údy, jež rozumně posiloval denními ranními prostocviky a jízdou na bicyklu, vypadal dospěle a mužně; ze všech Mariiných dětí podědil největší porci tělesných vlastností svého otce, který zamlada býval tak silný, že byl s to holýma rukama zdvihnout kočár; a Theodor uváděl své mladší sourozence v úžas tím, že drtil v dlani vlašské ořechy, a když utáhl šroubový uzávěr Papinova hrnce, nikdo jej po něm nedovedl otevřít; jednou, když se rozhněval, ohnul o koleno železný pohrabáč. Tyto fyzické bravury mladého Herkula ovšem, pospěšme si poznamenat, jeho matce neimponovaly, naopak; všechno, čím jí Theodor připomínal zesnulého manžela, jí bylo proti mysli – dcera doby, dosud neznající kult tvrdých pěstí, hranaté brady a tuhých bicepsů, dávala vždy přednost mohutnostem spirituálním před silami tělesnými, jež pro ni byly spíš znakem neurozenosti než vlastností hodnou obdivu. Ale naštěstí Theodor plně vyvažoval své – mluvíme tu z hlediska Marie Nedobylové – fyzické plebejství četnými výtečnostmi duševními. Brnkat na klavír a číst noty se naučil dřív, než společně se svým starším bratrem dostal řádného učitele hudby; dovedl kouzelně a s neomylným sluchem zpívat, takže když se shromážděné rodině někdy podařilo, což bylo dosti obtížné, zlomit jeho zarputilou ostýchavost a on spustil hláskem malého anděla „Nekamenujte proroky, neb pěvci jsou jak ptáci“, nebylo lze se ubránit dojetí. Když začal v třinácti letech mutovat a byl nucen zpěvu zanechat, vzal si do hlavy, že bude malířem, a ve volných odpoledních hodinách, když měl po škole, počal chodit do soukromé malířské školy profesora Václava Jansy u Karlova mostu. V klasickém gymnasiu v Truhlářské ulici, jež navštěvoval, byl žákem hluboko podprůměrným, neboť neměl zájem o matematiku, klasickými jazyky pohrdal a dějepis a zeměpis ho nudil, ale u Jansy se naráz stal prvním z prvních. Jeho spotřeba skicářů, které podle učitelova příkazu plnil kresebnými záznamy všeho, nač pohlédl, ať to bylo kopyto stojícího koně, policajt na rohu nebo prádlo na šňůře, zmítané větrem, byla nesmírná. Když si v učitelově ateliéru sedl k oknu, bylo radost se podívat, jak hravě

dovede zaplnit kreslicí papír přehršlem obrysů malostranských střech, na něž odtud byla vyhlídka přes řeku. Pilný, věděl z paměti, jaký je poměr velikosti lidského kolena k velikosti hlavy, šířka šterbiny úst k šterbině oka, a nebylo mu tajemstvím, že délka nosu se ideálně rovná délce čela, jakož i délce ušního boltce. V teorii barev, jíž se Jansovi žáci učili za pomoci dlouhého pruhu papíru, na němž bylo vyznačeno a očíslováno podle pořadí spektra třináct tónů barev od karmazínu po fialovou, byl Theodor nepřekonatelný; i kdybys ho o půlnoci vzbudil, dovedl by říci bez váhání a přemýšlení, co z toho vzejde, smíchá-li se barva lichá s jinou barvou lichou, sudá se sudou, lichá se sudou, a co vyleze ze směsi tří barev lichých, co z liché s dvěma sudými a tak dále.

Za těchto okolností není divu, že když Martin Nedobyl zemřel, rozhodla se veselá vdova bez váhání, že přestane Theodora – stejně jako jeho staršího bratra Metoděje – posílat do gymnasia, aby se mohl věnovat malířství naplno. Rakouské střední školy byly podle názoru Marie Nedobylové řízeny duchem zmrtevujícího, křídla výjimečných osobností podvazujícího pozitivismu, a proto čím dříve její děti uniknou z toho ohlupujícího prostředí, tím lépe.

Svému třetímu synovi, Viktorovi, připovídala Marie Nedobylová skvělou dráhu vynikajícího vojevůdce. Byl sice ducha prostého, nesložitého, a myšlenky plnicí jeho veselou kulatou hlavu s krátce ostříhanými vlásky, jež ráda hladívala proti srsti, byly zaměřené převážně jen k jeho předurčenému povolání, ale nešť: *Generäle braucht man auch*, myslívala si Marie. A pokud pak jde – to nejlepší vždy nakonec – o jejího nejstaršího syna Metoděje, z toho ani nebylo třeba osobnost vychovávat, neboť jí byl už v peřince, od samého narození nose znak vylučnosti na svém čele.

Byl tak hezký, že Marii až srdce trnulo, když na něj pohlédla, tmavooký, snědý, štíhlý a útloboký, s důlkem v bradě, který znamenitě slušel jeho svěží tváři, jež s příchodem puberty pozbyla své okrouhlé dětské měkkosti, aniž kdy byla znešvařena ošklivostmi chlapeckého, tak řečeného nevděčného věku. Když, jak pověděno, dostal společně s Theodorem řádného učitele hudby, který byl regenschorim u svatého Haštala, uprosil ho Metoděj, aby mu příležitostně prý „docela malinko“ ukázal, jak se hraje na varhany. Po několika pokusech osedlal Metoděj varhany tak, že jedna svíčková bába,

zděšena nesmírným přívalem tónů, který se v kostele znenadání rozehrměl, dala se na útěk, neboť měla za to, že k varhanám usedl sám ďábel. – A ani se jí nedivím, řekl chmurně učitel, když referoval Marii o tomto Metodějově výkonu. – Štěstí, že to neslyšel pan farář – jistě by trval na tom, že je nutno kostel znovu vysvětit.

Metodějovou hlavní silou a předností však byla hra na housle. Odmalíčka, přesněji řečeno od oněch pamětihodných vánoc, kdy našel, chlapec osmiletý, pod stromečkem své první skřípky, projevoval talent tak pronikavý, tak nesporný, že Marie nepochybovala, že z něho vyroste druhý Paganini. Svěřila ho péči koncertního mistra Františka Hudra, a Metoděj prospíval pod jeho vedením tak, že po roce hrál obstojně Mazasovy Etudes d'artistes a po dalším roce Bachovy sólové sonáty. Když se Marie tázávala Hudra, jak je s jejím synem spokojen, mistr jen zavíral oči.

– Nemám slov, věru, nemám slov, říkal jí. – Mluvím proti svému vlastnímu zájmu, ale zájem umění nade všechno: takový bohem požehnaný talent patří na konzervatoř.

Nu, na konzervatoř Marie Metoděje poslat nemohla, protože dokud byl otec živ, nechtěl o tom, snadno si lze představit, ani slyšet, a když konečně skončil, překročil už Metoděj nejvyšší věk, stanovený správou konzervatoře pro příjem žáků instrumentální školy. Udělala tedy veselá vdova něco jiného. Koupila Metodějovi nové housle, pravé kremonky – francouzské housle, na něž hrál až dosud, byly sice ne špatné, ale poněkud směšné, protože jejich dřívější nerozumný majitel je zmrzačil tím, že jim kapesním nožem ořezal okraje desek, přečnívající nad luby, aby se při svém nadměrně velikém formátu vešly do normálního pouzdra. A pak poslala Metoděje k jednomu z nejvyhlášenějších a také nejdražších učitelů houslové hry v Praze, bývalému koncertnímu mistru v Salcburku a ve Vídni, tou dobou profesorovi pražské konzervatoře, Otakarovi Ševčíkovi. Dobrý, poctivý František Huda byl učitelem zdatných amatérů, profesor Ševčík vychovával své žáky ke koncertní virtuozitě; a o to v Metodějově případě šlo.

Když profesor Ševčík na zkoušku vyslechl Metodějovu hru, neupadl sice, jak by bylo si přát, ve vytržení, ale řekl aspoň: Dobrá, snad to půjde, a vyhradil mu tři vyučovací hodiny týdně, v pondělí, ve středu a v pátek, vždy od třetí do čtvrté hodiny odpolední. Marie Nedobylová byla pohor-

šena, že profesor, namísto aby spravedlivě ocenil nadání jejího syna, tváří se, jako by mu prokazoval milost, když ho za drahé peníze – požadoval deset zlatých neboli dvacet korun nové zlaté měny za lekci – přijal mezi své soukromé žáky, ale nepochybovala, že Metoděj ho přesvědčí o své genialitě.

Bylo tedy všechno v pořádku dokonalém a světlém, v pořádku neskonalém; věru Martin Nedobyl umřel právě včas, aby svým dětem uvolnil cestu k výšinám. Veselé vdově už nezbyvalo než složit ruce v klín a s úsměvem sledovat vývoj svých dětí. Byla přesvědčena, že si ve všem všudy povedou zdárně, když pro nic jiného, tož přinejmenším z ohledu k nadějším, jež na ně byly vždy kladeny, a především z lásky k ní, Marii Nedobylové, která jim byla netoliko matkou, ale i moudrou přítelkyní, shovívavou učitelkou, citlivou rádkyní a pomocnicí. Když se procházela svým zjasnělým, vhodně nakoupenými novými kusy nábytku okrášleným příbytkem, cítila téměř fyzicky, jak na ni ze všech koutů vane láska, již rozdávala a kterou jí děti vracely, ta líbezná atmosféra vzájemné úcty, vzájemného schvalování, vzájemné důvěry; *mein Herz*, myslila si, – *mein Herz, was willst du mehr?* Vzpomínala, jak jí před osmnácti roky, zaskočené, zahnané do kouta, nezbyvalo než se prodat za muže nemilovaného a odporného; ach jak se všechno obrátilo, jak se všechno změnilo, jak divně si dovede osud hrát!

Jako na potvrzenou správnosti této její úvahy o hravosti osudu hned po první dvacetikorunové lekci, již profesor Ševčík udělil jejímu nejstaršímu synovi, necelé tři neděle po smrti starého Nedobyla, došlo k příhodě pro Metoděje tak fatální, že se tu nemůžeme omezit na pouhý konstatující záznam a musíme ji vylíčit se žádoucí zevrubností.

3

Nestalo se zprvu nic víc, nic míň, než že když odcházel, minul v profesově předsíni dívku, která právě přicházela do hodiny; a její zjev způsobil, že chlapcem prošlehl horký úlek i chlad, a vlasy, chtějíce se naježít, ho v kořincích zabrněly, což se ve chvílích nejvyššího vzrušení stávalo už jeho otci.

Věku byla útlého, jak řečeno dívka ještě, dosti malá a hubená, ale výrazná

vážnost její tváře, promodelované, jak se mohlo zdáti, obsáhavou zkušeností životní, jí přidávala let, takže by plným právem mohla být zvána mladou ženou. Byla krásná, ale zcela nezvykle, zcela po svém; oči měla veliké a tak divoce černé, že Metoděj by si do té doby ani nebyl dovedl představit, že je možno být tolik černooký, byla černovlasá, až z té černi přecházel zrak, se světlou pěšinkou, protínající její hladký havraní účes jako energický škrť křídou. Nevadilo, že její pleť nebyla něžně růžová, jak se za oněch dob požadovalo od ženské krásy, nýbrž pobledle snědá, brada ne okrouhlá a něžná, ale pevná a smělá, a hlavně ústa ne malá, ne špulivá – móda malých úst byla tenkrát tak naléhavá, že děvčatům se doporučovalo, aby denně prováděla stahovací cvičení opakováním slov „fotr, obr, kmotr, kopr, holport, joj, roj, sloj“ – tedy její ústa nebyla malá, ne špulivá, ale bohatá, kyprá a k tomu červená jako krev, a zuby, jež maličko poodhalila, když Metoděje mījela, upírajíc na něho svůj uhrančivý zrak, silné a bílé, až mrazilo. Oblečena byla hladce a stroze do tmavých šatů s límečkem, obepínajícím její pevné hrdlo, ale přitom jí na uších visely dva veliké, nadobro cikánské zlaté kruhy; mimochodem řečeno pozorujeme tu s podivem, kolikrát bylo nezbytno užít spojky „ale“, tohoto slůvka nápravy, výhrady a zvratu, při popisu té malé, ale unikavě složitě a poutavě osoby.

Pouzdro s houslemi v ruce, prošla v Metodějově těsné blízkosti, přičemž na něj vážně a zkoumavě pohlédla divokýma očima a vážně se usmála bohatými ústy, než vkročila do profesorovy pracovny a zavřela za sebou dveře s ozdobně leptanými výplněmi z mléčného skla; a Metoděj, otrávený jejím zjevem, zmrazený i rozpálený jejím pohledem, vzápětí s úžasem zaslechl zeza těchto dveří její hlas, jímž poklidně pronesla tato slova:

– Kdo je to, ten mladý bůh s důlečkem v bradě? Váš nový žák?

– Zdá se tak, na to profesor neochotně, a už bylo slyšet, jak se dotýká klavíru. – Tak prosím, prosím, ať neztrácíme čas.

Pak bylo slyšet jen ladění houslí; rozmluva byla u konce. A Metoděj, opatrně se vytrativ na chodbu, opřel čelo o chladnou, vlhkou stěnu, nadobro zpitomělý náhlým vzbouřením smyslů, dobře sice věda, že neurvalé proměně, která se s ním v několika posledních vteřinách udála, se říká zamilovanost nebo láska na první pohled, ale přitom nechápaje, co se s ním popravdě děje, vždyť znalost slova, znalost označení či nálepky je jen špatná

náhrada za pravé pochopení. Čítal o lásce, slyšel o lásce a myslíval na lásku, jak se na lásku myslívá, když je člověku šestnáct, sedmnáct a – jako Metodějovi – půlosmnáctá let, i představoval si lásku jako něco úchvatného, jako vystupňovaný stav vši radosti, vši něhy, vši libosti, slovem všeho krásného, co poznal až dosud. Nuže to, co cítil nyní, poprvé v životě zamilován, nebylo ani krásné, ani libé, ani úchvatné – podobalo se to spíše náhlému záchvatu bolestí zanícené okostice, ovšem takovému podivnému záchvatu bolestí okostice, jehož by se postižený, byť jeho trápení bylo sebehorší, netoužil zbavit.

Profesor Ševčík bydlil na konci tiché, fádni ulice zvané Lipovou, nedaleko Štěpánského kostela; a třebaže byl právě Metodějovi nařídil, aby štanpede, vrátiv se domů, pilně až do večera cvičil stupnice v rozsahu tří oktáv, v hezky volném tempu, neboť – to byl jeden z jeho slavných výroků, jehož často užíval – „člověk musí umět dokonale hrát stupnice, dříve než se zamiluje“, mladík, zaskočen skutečností, namísto cvičení bloumal horkými ulicemi, vzrušeně přemítaje o tom, byla-li slova neznámé krásky o mladém bohu a o jeho důležitosti v bradě míněna vážně, jako projev zalíbení. Bylo-li tomu tak, bylo to totéž co vyznání lásky, neboť dívka zajisté věděla, že on, Metoděj, ji uslyší; jenže co když to byl výrok ironický, projev posměchu a neváženosti? Paní Hana Bornová, maminkina přítelkyně, měla nepříjemnou starou tetu, jistou paní Elsassovou, vdovu po lékaři, která se jednou o Metodějovi vyjádřila v ten smysl, že „ten chlapec bude mít v životě křet – je tak hezký, že mu nikdo neuvěří, že není příslušně pitomý“. Možná, že neznámá černovláska s ní sdílela názor, že moudrost, chytrost sídlí jen v těle ezopsky škaredém, kdežto mužská krása je příznak hlupství. V tom případě si Metoděj zdrásá své nenáviděné hladké tváře, uřízne si špičku nosu, roztrhne si nozdry a předstoupí před ni, zkrvácený a strašný: Hle, řekne jí, tvé dílo...

Když prochodil, muče se těmito myšlenkami, nekonečné tři čtvrti hodiny, vrátil se deset minut před pátou k Ševčíkovu obydlí, a stanuv za rohem, vyčkával, až černovláska bude od profesora odcházet. Jednal tak, jak jinak ani jednat nemohl, neboť mu připadalo, že kdyby ji neviděl znovu, trefil by ho šlak.

Vyšla, když pátá ještě odbýjela, a ihned pohlédla svým plamenným zrakem k rohu, za nímž Metoděj hlídkoval, takže chlapec jen taktak ustoupil včas,

aby nebyl spatřen. Vydala se pak, nevázně klátíc pouzdrem s houslemi, Štěpánskou ulicí k Václavskému náměstí, a on, své vzácné kremonky pečlivě tiskna k tělu, vykročil za ní. Cítil, že mu vlhnou ruce, a tato nepřijemná okolnost v něm vzbudila celý vír trapných a pokořujících myšlenek. I kdyby našel – jako že nenajde – odvahu k tomu, aby krásku oslovil a představil se jí, nemůže to učinit, neboť nelze jí podat zpocenou ruku, ergo jeho počínání nemá vůbec žádný smysl, je beznadějné, bezcílné, oslovské. A přece sledoval dívku dál, ba co víc, osměloval se postupně a zkracoval vzdálenost, která ho od ní dělila, a než došla ke konci Štěpánské ulice, kráčel už těsně za ní.

Na Václavském náměstí mu nastala zlá obtíž, neboť bylo tam plno krámů se zajímavými výkladními skříněmi, a černovláska, stále nezpůsobně kmitajíc svým pouzdrem, se u nich co chvíle zastavovala. Když to učinila poprvé, Metoděj se duchapřítomně uchýlil ke kiosku s limonádami, kdež vypil, zatímco sledovaná otálela před krámem s obuví, sklenku sodové vody. Ale při druhém zastavení už nemohl tento manévr opakovat, a proto sledovanou směle předešel, sám také stanul, kremonky v podpaží, před výkladní skříní asi o dvacet kroků vzdálenější, a předstíraje, že se zájmem pozoruje vystavené zboží, pátral v odrazu skla, když ona nastoupí další cestu. Takto dospěli až k rampě Muzea, uzavírající Václavské náměstí, a tam se stalo něco strašlivého; dívka se znenadáni otočila a s maličko žalostivým, maličko ublíženým úsměvem bohatých úst oslovila Metoděje takto:

– No tak, pane Nedobyle, co je? Jsem už skoro doma, a vy pořád nic!

Bylo to neuvěřitelné; oslovit cizího muže na ulici, to se nedělalo, to se nesmělo, to se neslušelo na mladou, slušně oblečenou dámu, žákyni profesora Ševčíka, který bral deset zlatých za hodinovou lekci. Bylo to nepravděpodobné, bylo to nemožné, ale současně také výsostně pravděpodobné, výsostně možné, ano samozřejmé, neboť byl-li zjev černovlasé krásky tak půlnočně nevšední, jaký byl, bylo lze se nadít, že i její chování bude nevšední. Její oslovení vyrazilo z Metoděje dech, ale protože už z něho vyrazila dech i její nevidaná краса, nestalo se tu popravdě nic nečekaného. Nevidané se tu vhodně zasnoubilo s neslychaným, a jestliže nevidané Metoděje fascinovalo, nebylo důvodu, proč by ho neslychané mělo pohoršit. Proto namísto aby se od ní pohrdavě odvrátil, jak by se slušelo na mladíka z dobré rodiny, smekl zdvořile klobouk a představil se:

– Nedobyl.

– Já vím. Ševčík mi nakonec přece prozradil vaše počestné měšťanské jméno, kterému bohdá dodáte nového lesku a slávy, řekla s rychlostí, svědčící o zběhlé pohotovosti jazyka. Metoděj si teprve později uvědomil význam slov „nakonec přece“, jimiž dala bez ostychu najevo, že si je plně vědoma toho, že její výrok o mladém bohu s důležitým dolehl k Metodějovi sluchu.

– Já jsem Ema Kittlová, pokračovala. – Teď, když se známe, můžete mě ve vší počestnosti doprovodit, bydlim hned za Muzeem.

Praha byla tenkrát příliš malé město, aby Metodějovi mohlo být neznámo, že „hned za Muzeem“ bydlí ve svém domě, před nímž, jak pravila fáma, „se kočáry netrhnou“, rodina pověstného boháče Emanuela Kittla, majitele dolů na stříbro a antimon, velkého prý světáka a rozmařilce, který svého času, chtěje ho vyvést z pražského žabomyšího prostředí a ukázat mu svět, pozval spisovatele a básníka Jana Nerudu na cestu do ciziny a projel s ním končiny, do nichž noha rozumného Čecha do té doby snad nevkrčila, mimo jiné Turecko, Palestinu a Egypt. Jeho pohádkové jmění, vyprávělo se, pocházelo z pokladu, jež jeho otec našel ve svém domě v Panské ulici, na místě dnešního hotelu Palace, v podstavci sochy svatého Jana z Nepomuku: romantické to zvěsti, nadobro se vymykající životnímu stylu Nedobylů a Bornů, kteří nikdy neobjevili poklad, natož aby zvali spisovatele na výlety do země palestinské a egyptské, nicméně – vzhledem k těm antimonovým a stříbrným dolům – neskonale ctihodné. Nuže přináleží-li krásná černovláska k rodině tak vážené, je-li dokonce, jak vše tomu nasvědčuje, Kittlova dcera, je to skvostné a povznášející a skvělé, neboť dívka z takového domu si může dovolit jistou volnost, jistou extravaganci způsobů, může chodit po Praze sama, bez průvodkyně, klímbajíc pouzdrem s houslemi, ba smí svými výroky a činy po libosti z mladých mužů vyrážet dech, aniž se tím společensky deklasovala. Toto si Metoděj pomyslel, když zvěděl dívčinu totožnost, neboť ač matka ho vychovávala filosoficky, a ač sama nebesa ho nadala, jak víme, talentem od boha pozhnaným, byl v jádru duše přece jen Nedobyl, to jest měšťák; a posílen touto úvahou zahájil nejkrásnější dobrodružství svého života, svůj první doprovod ženy, jež zaujala jeho smysly, událost tak nečekanou a neuvěřitelnou, že

zatímco kráčel v Emině blízkosti, jen postupně se osměluje k ní otáčet hlavu a hledět jí zpřímá do tváře, otázal se sám sebe několikrát, je-li to vůbec možné a není-li to jen sen. Jejich společná cesta, třebaže ji prodloužili tím, že zbytečnou oklikou prošli parčík za Muzeem, byla jen kratičká, ale obsahem přebohatá.

– Proč chodíte k tomu Ševčíkovi, také vás tam vehnali? – Těmito slovy zahájila rozmluvu, a než Metoděj mohl odpovědět, pokračovala. – Tatínek mě neustále kamsi posílá, i na klavír se učím hrát, pořád někdo o mně rozhoduje, takže věru nemám ani špetku vlastní vůle. Co tomu říkáte, jak s námi dětmi zacházejí?

– S námi dětmi? To ovšem míníte, slečno, toliko generačně, ne doslova, odpověděl Metoděj vzdělaně.

– Generačně i doslova, vždyť nám oběma teče mléko po bradě, řekla bych, že vám ještě více než mně, i když jste nakrásně o rucek o dva starší, odpověděla Ema. – Naši otcové si uspořádali svět po svém, a po svém chtějí uspořádat i naše životy, lhostejno zda se nám to líbí nebo ne. Proto musím hrát na klavír, i když bych jej nejraději rozštípala na polínka, a musím chodit k Ševčíkovi do hodin. Ach, jak mě ten sekýrmajstr dnes prohnal! Na jedné noze mě nechal při hře stát, nahlas počítat – leč nic platno, já ne a ne se soustředit, protože jsem neustále myslila na vás, čekáte-li na mne dole. – Vzhlédla k němu blouznivýma očima, a protože se při jejích posledních slovech prudce začervenal, řekla s úsměvem: – tak vidíte, jaké jste dítě. Ale zůstal jste mi dlužen odpověď: proč ten Ševčík? Chodíte k němu z vůle vlastní? Nebo cizí?

– Vlastní, odvětil Metoděj, nesmírně se mrze na své červenání; a čím víc se mrzel, tím byl červenější, a zrudl pak nadobro jako krocan, když se pokusil napravit chudobu své jednoslovné odpovědi tímto dodatkem:

– Chci být českým Paganinim.

To je konec, pomyslí si, smrt v srdci. Co to mluvím, já vů! Teď se mi vysměje a víckrát se mnou nepromluví.

Ale dívka kupodivu přijala jeho slova se vší vážností.

– To je správné, řekla. – Když hrát, tak jako Paganini, nic jiného nemá smysl. Jak dlouho už hraje?

– Od osmi let, řekl Metoděj.

– Začal jste trochu pozdě, ona na to uvážlivě. – Já jsem v osmi letech už vystupovala na koncertech, a přece ze mne velká houslistka nikdy nebude. Proto všechny nástroje tak nenávidím. Ale vy jste muž, snad vám Ševčík pomůže dohnat ztracený čas. On je tyran, ale naučí.

– Co byste chtěla dělat, kdyby bylo po vašem? zeptal se.

– Zpívat a psát, řekla Ema. – Musíte si přečíst mé básně, je to něco zcela nového a moderního. A právě jsem dopsala hru, přiznejte sám, nemá-li podivuhodný titul: Se srdcem není žádný špás, mohlo by to mrzet nás. – Osvícena myšlenkou zastavila se na pokraji parkové pěšinky. – Už to mám, vy mi budete hrát roli Roberta. Jste přesně onen typus, jež jsem měla na mysli, když jsem tu postavu vytvářela. Robert musí být krásný, aby se ženám před ním chvěla kolena, ale přitom nebuď domýšlivý, spíš buď ostýchavý, jemný, trochu zajímavý, a velmi, velmi mladý, právě tak, jako jste vy. Mezi mými ctiteli je nemálo pohledných mladíků, ale všichni jsou až běda sebevědomí, zpychlí, a to se mi přičí – sebevědomá smím být toliko já sama.

– Máte hodně ctitelů? zeptal se zachmuřeně.

– Nemohu si stěžovat, že by jich bylo málo. A vy se stanete jedním z nich, ano? – Sehnula se k trávniku, utrhla drobounkou sedmikrásu a pak, když byla odložila své pouzdro na parkovou lavičku, vetkla mu kvítko do klopky. – Musíte pilně nosit margeritu, to je odznak mých ctitelů. Neslyšel jste o tom? Vypráví si pryč o tom celá Praha. Až někde uvidíte mladého muže s margeritou v klopě, dovtípíte se ihned: Aj, toť ctitel Emy Destinnové?

– Destinnové? podivil se.

– To je jméno, které jsem zvolila za svůj umělecký pseudonym. Má učitelka zpěvu se jmenuje Loewe-Destinová, a to je žena tak zbožňováníhodná, že ji chci poprosit, abych směla přijmout její jméno. Chtěla jsem se původně jmenovat Malá, protože chodím do dramatické školy k paní Sklenářové-Malé, která si také zaslouží vši lásky a respektu, leč rozhodla jsem se pro Destinnovou, protože... sama nevím. Že jsem malá, to na mně shledá každý, i když není nadán zvláštním pozorovacím talentem, i nemusím tento atribut nosit napsaný na štítu. Kdežto Destinová, toť jiné. Jak vy se budete jmenovat, až budete hrát Paganiniův repertoár?

Metoděj přiznal, že o tom dosud nepřemýšlel; měl až dosud za to, že jeho pravé jméno je dobré dost pro všechny příležitosti.

– Chyba, pokárala ho Ema. – Jméno Nedobyl bylo výborné pro stěhovací vozy vašeho otce, ale ne pro koncertní pódium. Neuvědomil jste si, že v umění, mluvím tu ovšem o umění reprodukcím, vězí trochet tatmanství? Na jedné straně přísná řehole a sebekázeň, odříkavost a námaha, o které běžný smrtelník nemá ani představu, na druhé straně frak a dekoltaž, pudr a šminčky, pentle a vavříny, zkrátka cirkus. Je to hloupé, ale nutné. Čím bylo divadlo a koncert bez aplausu? Rozumím tomu úžasně. Ne, Nedobyl se nemůžete jmenovat. Budu o tom přemýšlet, jak vás překřtít. Škoda, že jméno Paganini už existuje, pasovalo by k pohanství vašeho zjevu. Ale neřekl jste mi, jak se vám líbí jméno Destinnová. Hodí se pro mne?

– Hodí, řekl Metoděj. – Protože destiny znamená po anglicku osud.

Vážně přikývla.

– Právě. Znamená to tedy: Dej si přede mnou pozor.

Metoděj nabral dechu, než vyhrkl:

– Ale já si před vámi nechci dát pozor, slečno. Snad ani nevíte, jak jste nádherná.

– Pozor, zadržte, nebo nebudete hrát Roberta! přerušila ho se smíchem.

– Přestáváte být ostýchavým, vypadl jste z Robertovy role. Aj, jaký to bude poprask, až uvedu do našeho domu mladého Nedobyla s čerstvou margeritou v klopě! Je zatím maličká, protože se známe nedlouho, ale nic vám nebrání v tom, aby dorostla rozměru třeba slunečnice. Ano, do našeho domu vás uvedu, netřeba se žinýrovat, tatínek dnes přijímá děti. Můžete nám zahrát na housle.

– Nebo na varhany, řekl.

– Jak to víte, že máme doma varhany?

– Můj nebožtík otec o tom hovořil, když ty varhany k vás stěhoval, řekl Metoděj. – Bydlíte v Praze teprve dva roky. Vím o vás vše.

– Každý o nás ví vše, řekla Ema. Procházeli právě uličkou spojující parčík za Muzeem se širokou třídou Jungmannovou, dnešní Vinohradskou. – I já o vás vím vše a znám váš dům – máme oba vyhlídku na nádraží, každý od jiného konce, a vidíme si jeden druhému do oken, třeba na dlouhou diš-tanc. Až se budete dívat z okna, myslete si, že tamhle v dálce se Ema Destinnová možná také dívá z okna. Řekl jste přece, že si přede mnou nechcete dát pozor, nebo to nebyla pravda?

– Nechci se před vámi dát pozor, řekl Metoděj, znovu se červenaje.

– To je dobře. Buďte rád, že bydlíte na pevné půdě, kdežto já jsem se stále vznášela nad hlubinami. Když jsme žili venku na Příbramsku, měli jsme pod nohama ty tatínkovy štolky, ty potvorné doly – bála jsem se těch otevřených hlubin země, je v tom něco nedovoleného a mně nepřátelského. Nu a teď? Z třidvaceti domů, jež nám v Praze patří, vybral si tatínek k bydlení právě tady ten. – Ukázala pohybem hlavy na solidní patricijský dům se zabedněnými okny v přízemí, stojící na rohu Jungmannovy třídy a ulice Rubešovy. Naproti tomuto domu byla Jungmannova třída lemována úzkým zděným zábradlím nad skalním srázem, do něhož byl zavrtán tunel a který uzavíral volnou rozlehlou prostoru železničního seřadiště. V dále za protilehlým severním koncem tohoto seřadiště a za hranatou budovou Františkova nádraží bylo vidět Nedobylův dům s kalichy. – Tunel máme pod nohama, pokračovala Ema. – Zase to nedovolené prázdno, cesta, jíž lidé užívají, ač jim k tomu příroda nedala pasířajny. – V té chvíli z tunelu pod ulicí s duněním vyrazil vlak, neviditelný v černobílém mraku kouře a páry.

– Fujtajxl, řekla Ema, otvírajíc dveře ve vratech domu, na něž byla prve ukázala, a nad nimiž byl napodobeninou gotických písmen vryt nápis *U božjho požehnánj*, a Metoděj vstoupil za ní do chladného, tmavého průjezdu, vyloženého napodobeninou mramoru.

4

Rohák U božjho požehnání byl dům nájemní, ale Kittlova rodina jej zaujala sama pro sebe celý. Velikou místnost v přízemí, původním projektem určenou pro kavárnu, dal Kittl upravit na soukromý koncertní sál pro produkce svých pěti dětí, které všechny na něho hrály; v době, o níž tu je řeč, minula tam Ema uspořádat představení své zmíněné aktovky o srdci, s kterým není žádný špás. Aby jeho ohromný byt tvořil celek a aby při přechodu z patra do patra nebylo třeba vycházet na chodbu, dal Kittl v předpokoji v druhém poschodí probourat část podlahy a spojit jej dřevěným schodištěm s předpokojem v poschodí prvním. V druhém poschodí se bydlilo, v prvním

poschodí – dnes bychom řekli v mezaninu – byly místnosti společenské, to jest hudební salón s barokními varhanami, knihovna s poloprázdnými regály – Kittl sice nakupoval spousty knih, ale přátelé jeho dětí, kteří sem chodili v proudech, byli ponejvíce velcí milovníci literatury – dále lovecký sál s trofejemi parohů, zubů a per, a konečně soukromý budoár Emin, v němž jeho prvorozené dítě spisovalo divadelní hry, povídky a verše, malovalo, jakož i modelovalo ze dřeva, vosku a hlíny. Jestliže se v druhém patře, jak praveno, bydlilo, v prvním patře se žilo, a to tak bouřlivě a plně, tak hlučně a marnotratně, že nešťastná Emina maminka, drcená osobnostmi svého muže a starší dcery, bezradná nad rozplýváním rodinného jmění, ztrácejícím se v strašlivých chřtánech hladových hostů, jichž u Kittlů bývalo v kteroukoli denní dobu víc než lidí domácích, malomyslněla. Kittl dovoloval svým dětem, to jest Emě a Jindřiši – synkové byli tehdy naštěstí na venkově u babičky –, aby si braly domů, koho chtěly ze svých přátel, a těmto přátelům pak nebylo bráněno v tom, aby si přiváděli své vlastní přátele; a oni využívali této výsady tak vydatně, že neměla-li pravdu fáma tvrdící, že před Kittlovými se kočáry netrhnou – mládež tenkrát ponejvíce chodila po svých –, bylo aspoň lze říci bez nadsázky, že se u nich netrhnou dveře; v kuchyni si věčně někdo cizí, mladý a lačný tlustě mazal chléb máslem, v knihovně stále kdosi lozil po štaflích, pátraje ve vysokých regálech, anebo klimbaje nohama ležel na koberci na bříše, pohřížen v četbu, u šachového stolku se napořád starostlivě štrapaté hlavy skláněly nad rozehranou partií, někdo štrachal ve spízi, tamhle se kdosi s kýmsi hádal, nazýváje ho coparem, omezcem a vůbec reakčníkem, a i v koupelně se někdo šplouchal a špinil ručnícami; a nedosti na tom, Kittl pořádal pro mládež tak řečené dětské čaje, jež bývaly tak ryčné, že Emina maminka se před nimi nejčastěji utíkávala do kostela nebo na hřbitov. Byl to pro ni trudný život, tím trudnější, že majitel dolů sám také měl přátele a přítelek bezpočtu, a co dovoloval svým dětem, dovoloval i sobě, takže dětské čaje se střídaly s karetními večírky, hostinami a domácími bály. O masopustu a na Silvestra se otvíral přízemní koncertní sál, protože společenské místnosti v patře nestačily pro tolik hostů, a na zahrádce za domem se pouštěly rachejtle, jež vypaloval vlastní rukou proslulý iluminátor Jubilejní výstavy, vynálezce Křížík; na Kittlovy varhany hrával před svým odjezdem do Ameriky sám Antonín Dvořák.

Nuže, zatímco Marie Nedobylová, jak praveno, se obracela – či spíše v sebeklamu ubezpečovala sebe samu, že se obrací – zády k veřejným událostem, jež otrásaly monarchií rakousko-uherskou, mládenci shromáždění u Kittlů na dětském čaji, většinou studenti a mladí kumštyři, přetřásali tyto události tak vášnivě, že když je uslyšel z předsíně, měl Metoděj za to, že se všichni porvali, a i když, odloživ housle a klobouk, vkročil za Emou do loveckého pokoje, nemohl se zprvu zbavit dojmu, že se poperou co nevidět. Mladí muži s margeritami i bez margerit, dobře oblečení i ošumělí, všichni důležití, rozpaření čajem, jež čepovali z ohromného měděného samovaru, všichni nahněvaní na bídný stav světa, do něhož se před kratičkem narodili, a především pak opilí – nikoli vínem, neboť u Kittlů se mládeži podávala k pití kromě čaje pouze sklenka šampaňského na rozchodnou, ale idejemi, jež za oné doby po dlouhých desetiletích myšlenkové stagnace, uměle udržované první generací hospodářských a politických gründerů, se prudce rozbužely v naší zemi – postávali v hloučcích a posedávali na křeslech s utrhanými franclemi, v hudebním pokoji hřadovali jako vlaštovky na drátě na pokraji pódia, na němž stál omšelý klavír, mačkali se, šlapajíce si na nohy, před bufetem, zavaleným horami biskupského chleba a závinu a bejglí, jakož i smažených růží a koláčů důlkových i krájených, jahodových mušlí a medvědích pazourků a dortů bezpočtu, a mluvili bez konce a nenasytně o všem, co věděli nebo co se domnívali vědět, o všem, čemu rozuměli nebo čemu se domnívali rozumět, o otázce dělnické i české, slovanské i židovské, o demonstracích, o nedávné krvavé bitce dělníků s policií v Strašnicích, o repertoáru Národního divadla, o socialismu, o anarchismu, o Lvu Nikolajeviči Tolstém, o puči srbského krále Alexandra, který dal zatknout regenty a prohlásil se plnoletým, o světové politice, o Bourgetově románu Žák, o ateismu; hovořit o věcech méně závažných považovali za nedůstojné, a kdo začal třeba o holkách, či kdo si dokonce zamlul vyprávět anekdoty, třeba i dobré, byl trestán pohrdáním a mlčením.

Stárlí a odumírali vlastenci v čamarách, v našem dlouhém vyprávění Jan Born a jeho spolkoví přátelé, kteří se v šedesátých a sedmdesátých letech na politických táborech dovolávali pro český národ autonomie a posílali do Vídně císaři Františku Josefovi uctivé petice, aby splnil svůj mnohokrát obnovený slib, že se dá korunovat na českého krále a potvrdí tak existenci

českého státního práva. Mládež devadesátých let už chtěla víc – úplné politické samostatnosti pro český národ se dožadovala, demokratického lidového státu, v němž továrny, doly a půda by se staly společným majetkem všeho lidu a kde všem občanům by se dostalo hlasovacího práva a svobody svědomí, slova a tisku.

Jako opojné víno, řekli jsme, zachvátily tyto myšlenky generaci našich otců, když byli ještě bezvousí a zanícení pro cokoli velikého a nového. Hněv na všechno, co stálo v cestě pokroku, láska k svobodě, naděje a víra v lepší budoucnost lidstva, pocit hrdosti a mužnosti, vzestupu, rozmachu, síly a hlavně nadšení, nadšení a znovu nadšení, to vše znělo z těch mladých, rozechvělých hlasů, to spojovalo ty nevinné a horoucí, dnes už propadlé do nebytí. – Ta léta devadesátá, píše za časů první republiky do svých Vzpomínek básník S. K. Neumann – zdají se mi něčím tak krásným pro mne a tak skvělým pro národ, že mě opouští radost života, kdykoli události nebo osoby připomenou mi onu dobu.

Emin otec správně usuzoval, že člověk dřív než tělem stárne duchem, ba že k stárnutí fyzickému možná dochází v důsledku stárnutí vnitřního, a že toto vnitřní stárnutí se urychluje trváním na obvyklých hodnotách, lpěním na minulých lepších časech a nedbáním nových myšlenek; proto se obklopoval mládeží, snažil se s ní držet krok a nastavoval sluch všemu, co k němu jeho nohatí vlasatí hosté, jeho děti, jak je všechny šmahem něžně nazýval, přinášeli ze svých spolků a kroužků, ze svých redakcí, táborů a besed, četl všechno, co četli oni, mluvil o všem, co je rozpalovalo, a snažil se zachovat klidnou tvář, i když k němu přicházeli s novotami pro něho neslýchanými a hrůznými, jako když například před rokem levice mladočeských studentů se odtrhla od své mateřské strany, přijala do svého programu zásady socialistické a když se o málo později spojila se sociálně demokratickou mládeží dělnickou v stranu, která si říkala pokroková. Tehdy se starý pán nezdržel a otázel se svých dětí, není-li v tom jistá nesrovnalost, navštěvovat čaje, jež pořádá majitel dolů, a mluvit přitom o nutnosti socializace dolů.

– Vážený pane, řekl mu na to jeden z jeho hostů, – jak se dívám na provoz vaší domácnosti, tak si myslím, že než by mohlo dojít k socializaci dolů, vy už ty své doly dávno nebudete mít.

Tato odpověď Kittla rozesmála.

– Ostatně je to jen utopie, řekl smířeně.

V téže době nebo přibližně v téže době v povolžském městě Samaře třicetiletý právník Vladimír Iljič Uljanov, který tehdy ještě nepřijal své bojové jméno Lenin, mladík drobného vzrůstu, s nepatrnou bradkou a s krátce ostříhanými, nad čelem už řidnoucími vlasy, skláněl se nad stolem přistrčeným k oknu svého tichého studentského pokojíku a dopisoval svou první knihu, která pojednávala o třídní diferenciaci ruské vesnice a o vzniku selského proletariátu.

5

Ema si dala záležet na tom, aby její entrée po boku mladého boha s důlečkem v bradě a s margeritou v klopě bylo co nejokázalejší a nejobšírnější. Provedla Metoděje, zmámeného a stísněného tolikerými cizími tvářemi, lehounce se opírajíc o jeho rámě, vpravo vlevo kynouc svým přátelům a usmívajíc se na ně svými krásně bílými zuby, z loveckého pokoje do hudebního sálu a odtud do knihovny, a všude, kudy se svým novým ctitelem procházela, mládenci se napřimovali, vypínali prsa a jejich tváře nabývaly inteligentně výbojného, oduševnělého a přitom pátravě ostražitého výrazu. Kdo to je, říkali si asi, koho si to zase přivedla? Někteří jí vzdávali čest tím, že před ní povstávali, v hudebním pokoji jakýsi dlouhán, z nedostatku lepšího místa sedící na klavíru, s rachotem seskočil na pódium, a i ti, již zůstávali vzdorovitě sedět, pohrdajíce konvencí a společenskými předpisy, mimoděk se rozvrtěli, ten si sáhl na kravatu, ten schoval nohy pod židli, ten honem spolkl bejgli, již právě žvýkal.

Rozpaky otupují a oslepují; když Metoděj později v duchu prožíval počátky tohoto výjevu, nebyl s to si vybavit přesnou posloupnost jednotlivých dějů – všechno se odehrálo jako ve snu, najmě v onom nepřijemném, obecně známém snu, kdy snící, oděn noční košilí nebo venkoncem nahý jako palec, znenadání se octne ve společnosti dobře oblečených a vybraně se chovajících lidí. Ema ho v knihovně představila svému otci, krevnatému silnému muži s rudou, do fialova zahrávající tváří, ozdobenou francouz-

ským knírem, který ho poctil tak srdečným stiskem své masité ruky, že Metoděj, jehož prsty byly křehké a jemné, jen taktak potlačil zasténání. To byl prožitek velmi přesný a jasný; to však, co následovalo, se rozplynulo v jakémsi zahanbujícím zmatku. Jisté bylo jen to, že zatímco Metoděj usiloval vetřít se v Kittlovu přízeň tím, že mu oznámil, že jeho nebožtík otec ke Kittlovi svého času stěhoval ty varhany, které stojí ve vedlejšímu pokoji – jako by pán domu mohl nevědět, kde stojí jeho varhany! – Ema najednou zmizela, neznámo, jak k tomu došlo a jak se jí to mohlo povést; před chvílí tu ještě stála, a pak najednou tu už nebyla. O něco později ho Kittl seznámil s urostlým hochem veselého, trochu pobledlého obličeje, s tmavým knírkem pod nosem a s malou margeritou v klopě; jeho jméno Metodějovi uniklo, a teprve později zvěděl, že se zove Václav Čížek a že je povoláním advokátní písař a člen redakce Pokrokových listů. Hned vzápětí se Kittl proměnil v zavalitého mladého muže poklidného zevnějšku, nápadného svými pěkně červenými, kulatými tvářemi; Kittl totiž zmizel stejně tajemně, jako byla před chvílí zmizela jeho dcera, a červenolící mladý muž stál z ničeho nic na jeho místě, takže dojem proměny byl zcela neodbytný. Aniž se pak o Metoděje sebeméně starali, oba mladí muži se počali bavit o čemsi, o čem zřejmě hovořili už předtím, takže Metoděj nebyl s to vniknout v smysl jejich rozpravy; zdálo se, že mladík s knírkem, Čížek, prohlašuje – patrně v jakémsi obrazném slova smyslu –, že bude ticho, čemuž červenolící oponoval co nejrozhodněji, tvrdě, že ticho nebude.

Co se toto dělo, Metoděj trpěl a myslil si s hněvem, proč ho sem, hrom do toho, slečna Kittlová vůbec zavlekla, když neměla v úmyslu se mu věnovat, a kterak to, že opomněla ho seznámit s paní domu – netušil totiž a věru tušit nemohl, že paní domu tou dobou dlí na horoucích modlitbách v chrámu svatého Jindřicha. Srdce mu poskočilo, když ve dveřích, spojujících knihovnu s hudebním salómem, se objevila usmívajíc se na něho, Ema, ale ihned vzápětí mu zas pokleslo, neboť shledal, že to není Ema a že je jí pouze matoucím způsobem podobná. Přiblížila se k Metodějovi, se zájmem na něj upírajíc své veliké, černé, na rozdíl od Emy maličko našikmělé oči, a pravila:

– Ema se vás nechá ptát, jestli nechcete čaj.

– Nedobyl, řekl Metoděj, neboť měl od matky vceповáno, že není slušné mluvit s dámou, aniž se jí představil.

– Já vím, řekla dívka. – Čaj nechcete?

– Prosím, neračte se obtěžovat, řekl Metoděj.

– Já vám ho stejně nosit nebudu, to si pro něj musíte dojít sám, ona na to a odběhla. A než si Metoděj mohl pomyslet, jakéže ti Kittlovi – nebylo totiž pochyby o tom, že Emě podobná černovláška je druhá Kittlova dcera – mají nemožné způsoby a kamže by si pro ten čaj měl dojít, kdyby chtěl, jako že nechtěl, zda do kuchyně nebo co, červenolící mladý muž, jako by teprve teď byl uznamenal Metodějovu přítomnost, krátce se mu uklonil a představil se nabručeným hlasem:

– Doktor Skládál.

– Nedobyl, řekl Metoděj.

– To jsme už slyšeli, poznamenal Čížek.

– Jste členem pokrokové strany? zeptal se Skládál.

Na to Metoděj, že není členem pokrokové strany.

– Uznáváte aspoň její program? vpadl Čížek.

Velmi překvapen těmito otázkami, Metoděj odpověděl po pravdě, že program pokrokové strany mu není zcela jasný. Bylo to zahanbující doznání, ale mládenci po této odpovědi očividně zvlídněli; jak mu Skládál řekl později, pokroková mládež je prolezlá policejními konfidenty a provokatéry, kteří vesměs předstírají oddanou přichylnost k straně – on sám, doktor Skládál, má v tomto punktu zkušenosti zcela neuvěřitelné. Je tedy třeba se mít ostražitě na pozoru před každým neznámým horlivcem, a Metodějovo nevinné doznání, že o pokrokovém hnutí mládeže nic neví, zmírnilo jejich prvotní zcela pochopitelnou a omluvitelnou nedůvěru.

– V naší straně, řekl Čížek, – právě probíhá hromadná debata o individualismu a kolektivismu. K čemu se přikláníte vy?

Aj, zeptat se Metoděje Nedobyla, vnuka známého zastávce individualismu, autora Základů filosofie individualismu, a vychovávaného s tím jediným cílem, aby udržel a zmnožil to, čím po názoru jeho matky byl obdařen od dětství, totiž sílu své osobnosti – aj, zeptat se Metoděje Nedobyla, přiklání-li se k individualismu či kolektivismu! Pocítiv pevnou půdu pod nohama, ihned nabyl ztraceného sebevědomí – najednou nebyl nahý, nýbrž pečlivě oblečený do smutečních šatů nejlepšího střihu, s margeritou, již mu vetkla do klopy sama dcera domu, a jeho mozek okřál tak znamenitě, že

třežba byl zaměstnán formulováním odpovědi na Čížkovu velevítanou otázku, měl ještě dosti času si připomenout to, nač prve nepřipadl ve svém oblouženém zpitoměni, že totiž v první společenské místnosti, v loveckém pokoji za hudebním sálem, stojí na bufetu obrovský dýmající samovar, a že tudíž, kdyby byl chtěl uposlechnout Emina rozkazu, nebyl by si musil dojít pro čaj až kamsi do kuchyně. Promluvil pak zaníceně v ten smysl, že je přesvědčeným, neústupným a neúchylným, pevným a nepochybným individualistou, individualistou skalním a jako hrom, individualistou odevždy a navždy, neboť tak řečený lid, zástup to bezvýznamných a bezejmenných, existuje jen proto, aby zrodil ze svého lůna individualitu, jejíž skráně by byly ověnceny aureolou osobnosti.

– Jste tedy v podstatě kolektivist, řekl svým vážným, slušným způsobem doktor Skládál. – Neboť podle vašeho názoru je zrod individuality umožňován teprve kolektivním úsilím lidových mas. Individualita, zrozená kolektivním úsilím mas, působí na masy zase zpětně, povznáší je, a tím jim umožňuje, aby vydaly ze svého středu další individualitu, už vyššího typu. To je docela sympatické a správné, vid'.

– Ano, správně, lépe řečeno: ne zcela nesprávně, řekl Čížek.

– Ale vždyť já jsem nic podobného neřekl, zvolal Metoděj. – Já nechci působit na žádné masy! Já jsem muzikant, houslista, já chci zasvětit život čistému umění.

– Jak to? podivil se Čížek. – Chcete fidlat na své housle někde ve sklepě, aby vás nikdo nikdy neslyšel? Připusťme teoreticky, že dorostete třeba veličnosti takového Paganiniho.

– Proti tomu nic nemám, řekl Metoděj.

– Nuže nevíte nic o tom, jak úžasný vliv měl Paganini na národy celé Evropy, jak hypnotizoval statisícové davy? To bylo, prosím, před padesáti lety. Dnes, po vynálezu fonografu, je povznášející působení hudby neomezené a bez hranic.

Na to Metoděj, že myslí-li to pak Čížek a nazývá-li koncertní publikum kolektivem, pak je také on, Metoděj, pro kolektivismus.

– Tak docela jednoduché to není, řekl Čížek. – Chtěli jsme jen říci, že vaše pojetí individuality jakožto plodu kolektivního úsilí bezejmenných mas není zcela nepřátelské názoru našemu, kterým se snažíme překlenout

rozpor mezi individualitou a kolektivem. A překlenout jej musíme, nebo – při těch slovech přijala jeho tvář výraz hluboké vážnosti – jsme ztraceni, náš světový názor je v troskách, a to je tolik, co smrt. – Obrátil se na doktora Skládala. – Prosím tě, vysvětli mi to sám, na mne jde vždy závrat, když se snažím srovnat to v hlavě.

– To je těžké, řekl doktor Skládala, upřeně hledě na špičky svých bot. – To se musí cítit, o tom se vůbec nedá mluvit.

– Nedá se o tom mluvit, a přece je nutno o tom mluvit, řekl nadšeně Čížek. – My, jakožto revolucionáři – ano, revolucionáři, opakoval, odpovídaje vzdorně na Skládalův varovný pohled – musíme stranit svobodné a revoluční individualitě jakožto protikladu masy, ujařmené a zotročené všemocností nástroje panujících tříd, to jest státního aparátu. Jenže co to je, individualita? Pojem individuality je sám v sobě rozporný, protože její všechny znaky jsou rovněž samy v sobě rozporné anebo relativní, například celistvost, svoboda, charakter, osobnost. Individualismus, hnaný do důsledků, by vedl k sociálnímu atomismu, rozumějte, k roztržštění společnosti na atomy, a stal by se doslova negací revolučního socialismu. To nesmíme připustit, a přece musíme individualismus zachránit. Ale jak to udělat, jak to zařídit, aby se vlk nažral a koza zůstala celá?

S přísnou tázavostí upřel na Metoděje své živé oči.

– Asi tak, jak jsem řekl, na to Metoděj opatrně.

– Výborně, řekl Čížek. – Zachráníme tento rozporný, ale nezbytný pojem za cenu dalšího rozporu, takto: postavíme individualismus pod prapor kolektivismu. Je to úžasně těžké a strašlivě složité, ale naproti tomu je to úžasně jednoduché – každý služ kolektivu v míře svých individuálních schopností a třeba tuhle Rudolfek ve své rukavičkářské dílně...

Poslední slova platila malému muži se silně vysedlou pravou lopatkou, který se k nim právě přiblížil, usmívaje se vši šíří své olivově nažloutlé pichlavé tváře a žertovně šoupaje lakovými, nápadně úzkými botkami.

– Nebo v podnoží královských a knížecích trůnů, tam, kde sedají pravdomluvní blázni, řekl.

– Nedobyl, představil se Metoděj, ukláněje se.

– Já jsem Rigoletto z Toskány, tedy ne z Mantovy jako ten operní Rigoletto, ale stejně slavný, pravým jménem Mrva, řekl hrbáček, rovněž se ukláněje.

– No ne! podivil se Metoděj. – Snad nejste *ten* Mrva?

– K vašim službám *ten* Mrva, řekl mrzák, přičemž zřetelně zružověl radostí nad dojmem, jímž jeho jméno na Metoděje zapůsobilo.

Bylo jméno v Praze vsutku dosti známé, i když známé známostí poněkud přiboudlou. Před několika měsíci přišla policie na stopu spolku šesti výrostků, jejichž velmistrem, jak ho titulovali, byl mladý rukavičkář Rudolf Mrva, mezi přáteli známý pod přijatým jménem Rigoletto Toskánský. Konspirátoři říkali svému spolku Podzemní Praha; scházeli se v klenutém sklepení jednoho starého domu na Malé Straně, odkud se mínili prokopávat do sklepů sousedních, aby pátrali po starožitnostech a pokladech. Jediná kořist, jíž se dopídili, bylo dvanáct skleniček v ceně třiceti krejcarů; nuže pro krádež těchto skleniček a pro přečin tajného spolčování se po svém zatčení zodpovídali před soudem, ale obhájcem se podařilo je vysekat poukazem na nepatrnost škody a na jejich, jak zní technický termín, mladický nerozum, jež Mrva podtrhl svým prohlášením, že mu nešlo ani tolik o poklady jako o slávu a moc. Při tomto výroku se prý členové senátu neubránili úsměvu, a Mrva se urazil.

– Vy se smějete, řekl, – protože mám zkřivenou páteř. Ale neračte zapomínat, slavný soude, že i Richard Třetí byl hrbatý, a přece se stal králem.

Tímto případem, podrobně vyličeným ve všech novinách v sloupcích ze soudní síně, se Pražané z nedostatku lepší kratochvíle bavili dlouho a vděčně.

– Všichni mě mají za blázna, pokračoval Rigoletto, – ale já proti tomu nic nenamítám, protože jediné na bláznech záleží, aby nevymizela ze světa ta stará dobrá hodnota, zvaná pravdou. Děti a blázni mluví pravdu – ovšem dětská pravda je drobet úzká a mělká, do hloubky dovedou jít jen blázni. Jaké je vaše povolání, smím-li se zeptat?

– Zatím žádné, řekl Metoděj. – Jsem houslista, žák profesora Ševčíka.

– Houslista? řekl Rigoletto, jako by to slovo slyšel poprvé. – Houslisté, to jsou, mně se zdá, ti, co šmidlají koňskými oháňkami po ovčích střevech napjatých na dřevěném truhlíku, že ano. – Po těchto slovech Mrva dvakrát hlučně zahvízdal. – Neurážejte se, nezapomínejte na to, že jsem blázen, a až budete o tom uvažovat v tichu své komůrky, shledáte, že to vlastně je

pravda, a řeknete si: On ten Rigoletto není tak docela na hlavu padlý. Tady ti dva páni jsou revolucionáři, račte to vědět?

– Hele, nechaj si to, řekl doktor Skládál.

– Nic ve zlém, já jsem také revolucionář, řekl Mrva. – Ovšem s tím rozdílem, že oni to berou vážně, kdežto já to nemohu brát vážně, protože jako chytrý člověk znám pravdu a jakožto blázen si dovoluju veřejně hlásat pravdu, že revolucionář je člověk, který se snaží... Mrva zaváhal, nevěda jak dál... narovnávat psí ocasy.

A opět dvakrát zahvízdal.

– On vždycky hvízdá, když udělá vtíp, řekl Čížek Metodějovi. – Jenže po tomhle vtípu bych, jmenovat se Mrva, nehvízdal, tenhle vtíp se ti nepovedl, tenhle vtíp je blbost.

Rigoletto zřejmě zatrpěl.

– Uvažuj o něm v tichu své komůrky a možná shledáš, že není taková blbost a že jsi mu možná nedorostl, řekl.

– Nech ho být, když ho to baví, řekl doktor Skládál. – Už jsem ho přistihl, jak hvízdá někde za plentou nebo za dveřmi, jen tak, aniž s kým mluvil, to proto, aby ho lidi vedle slyšeli a aby si řekli: Aha, Mrva zase spáchal vtíp.

Rigoletto zrudl.

– To není pravda! vykřikl, a Metodějovi se zdálo, že se mu oči zamžily slzami. – Já nepotřebuju hvízdát za dveřmi, já nepotřebuju nic předstírat, já mám vtípu dost a dost za vás za všechny, mně stačí se na vás jen podívat a nápady se mi v hlavě jen rojí. Vy si myslíte, že když máte rovná záda, tak se na mne můžete dívat svrchu, ale já vám ručím za to, že zapíše-li se někdo z nás do dějin, tak to budu já, hrbatý Rudolf Mrva, a bude-li něčí jméno vytištěno v naučném slovníku, tak to budu zase já, a zemře-li někdo pro pravdu, pro tu pravdu, jejímž jsem tu jediným obráncem a hlasatelem, nebude to ani pan jurisdoktor koncipient Skládál se svými červenými tvářemi a tlustou zadnicí – Mrva dvakrát zahvízdal – ani pan redaktor Čížek se svou margeritou, který tak zdařile spojuje ve svém veleduchu nenávisť k velkokapitalismu s láskou k dceruše velkokapitalisty. – Mrva dvakrát zahvízdal – ani tuhle pan Nedobyl, žák profesora Ševčíka, se svými osmi krásami, on sám je totiž krásný plus ta sedmikráska v jeho klopě, to dělá celkem osm krás – opět dvakrát pískl – nýbrž já, Rigoletto Toskánský, recte Rudolf Mrva.

A mrzák, zadýchán rozčilením, prsa kuřecího tvaru v jednom pohybu, oči v slzách, silně se zaklonil, a otáčeje tvář k stropu, hvízdal a hvízdal.

6

Už nastával večer, ale stále přicházeli noví hosté, zatímco mnozí, kdož se najedli a napili, se po anglicku vytráceli; z knihovny a hudebního sálu se chlapci bez ustání trousili do loveckého pokoje k bufetu a samovaru a přecházeli od skupinky ke skupince; ale při tomto nepřetržitém, hlučném přílivu a odlivu, přebíhání a probíhání a postrkování a prodírání se Kittlova dětská společnost během času rozdělila v několik samostatných, sice proměnlivých a prolínavých, ale zřetelně odlišných konverzačních ohnisek. V knihovně, v místnosti nejméně navštívené, protože nejvzdálenější od bufetu, se filosovalo, v hudebním sále, kdež se ponejvíce zdržoval hostitel, se politizovalo; v loveckém pokoji za bufetem v koutě, ozdobeném dvěma preparovanými hlavami jelenů osmeráků, které prý Kittl složil vlastní rukou, vyrostl ostrůvek debatérů, neúnavně se proučích o otázky etiky, o mravnosti a nemravnosti; v popředí místnosti pod starou umělou palmou, kolem omšelé garnitury dvou plyšových fotelů, stolu a kanapátka, na němž seděla Ema, tlačil se hlouček mládenců, z nichž každý žhavě toužil provést a uplatnit své názory o naturalismu, o dekadenci, o moderně, o suverenitě tvůrce já; nuže toto byl kroužek kumštýřský, zde se mluvilo o uměních, což však bylo velmi těžké, protože když hovořila Ema, nesměl ji nikdo přerušovat, a ona hovořila nejvíc. A mezi všemi těmito čtyřmi, jak jsme řekli, konverzačními ohnisky se neúnavně pohybovala, přecházejíc z pokoje do pokoje a žertovně přitom šoupajíc nohama, znetvořená postava mladého rukavičkáře Rudolfa Mrvy, příjímím Rigoletta Toskánského. Zastavil se zde, zastavil se tamhle, v hudebním sále se pokusil zasáhnout do politiky, v koutku pod jeleními hlavami do otázek etických, a jeho hvízdání, jež vyrážel, kdykoli se mu podařilo pronést vtíp, ozývalo se hned zblízka, hned zdáli.

Jestliže v kumštýřském kroužku pod palmou se marnotratně házelo jmény Baudelaire, Ibsen, Poe, Verlaine, Moreau, duněl ostrůvek mravných

a nemravných pod jeleními hlavami jménem jen jediným, zato nad centy závažným, jménem Lev Nikolajevič Tolstoj. V té době totiž vyšel český překlad Tolstého Kreutzerovy sonáty, v níž velký karatel jak známo horlí proti moru prostopášnosti, který zachvátil obyvatele velkých měst, a nabádá lidstvo k askezi, k směřování za nevinností. Tato kniha vzbudila v studentských kruzích nesmírný rozruch; v rakouských zemích byl její úspěch umocněn tím, že policie nepostřehla její umravňující tendenci a zakázala ji pro nemravnost; Kreutzerova sonáta se pak naráz stala biblí pokrokářské mládeže, beranem bořícím hradby přetvářky a předstírání, silným vínem, uvolňujícím jazyky ztuhlé konvencí a stydlivosti; a uposlechli-li mnozí mladí spisovatelovy výzvy a podrobili-li se jeho příkazu absolutní odříkavosti, našli se jiní, jež přemravnělost slavné knihy vydráždila k odporu – pokrokáři se shlukli do dvou vzájemně se potírajících táborů, do party, jak se říkalo, mravných a nemravných.

Řeč nemravných byla asi taková: ať prý oni, nemravní, dělají co dělají, nejsou s to pochopit názor, že povolnost k pohlavnímu pudu je hříšná. Ani nejtvrďší rigoristé nic nenamítají proti obcování mezi pohlavími, je-li účelem pohlavního aktu udržování lidského rodu. Řeči o nemravnosti a hříchu prý začínají tehdy, když nejde o plození, nýbrž o obcování samo. Jeden a tentýž čin tedy je jednou nemravný, jednou ne. Podle toho by tedy všechna zvířata byla šmahem nemravná, protože nemají vědomí o účelu páření...

Sofistika! Sofistika! ryčeli mravní. Každý ví, že příroda je nevinná, a v požadavku mravnosti nejde o nic jiného než uvést člověka s touto nevinností přírody v soulad. V souladu s přírodou žije Tolstého mužik, který se živí cibulí a chlebem, pracuje tělesně na čerstvém vzduchu a je přitom, jak Tolstoj praví, bodrý a zdravý; v nesouladu s přírodou žije rozmařilý měšťák, který se dráždí kořeněnými jídly a těžkými víny, pikantní četbou a návštěvou místností, kde se tančí neslušné kankánové tance, což ho žene do náručí nemocných nevěstek a do mravní a tělesné bídy. Jak vidno z toho příkladu, požadavek mravnosti a souladu s přírodou nevychází, jak mnozí tvrdí, z konvence, nýbrž z upřímné starosti o zdraví lidstva.

Nesmysl! volali jiní mravní. Ve věcech mravnosti nesmí jít pouze o zdraví, neboť smýšlet takto by byl hanebný utilitarismus, nýbrž o spiritu-

ální moment mravnosti, o moment, jak praví Tolstoj, eticko-náboženský. Argumentem starosti o zdraví nikoho nepřesvědčíš; do mého zdraví nikomu nic není, řekl by hříšník, kdyby na něj někdo začal takto působit, a hřešil by vesele dál; ale postavit mu před oči ideál mravnosti, přesvědčit ho o tom, že jeho povinností je obětovat síly, jimiž mrhá v mrzkých prostopášnostech, službě bohu a lidstvu, toť jediný možný způsob, jediná možná cesta.

To je kněžourství! volali nemravní. Myslí-li to páni asketi s pokrokářským hnutím vážně, ať aspoň nechají laskavě pánaboha na pokoji a ať využívají času, jež ušetřili tím, že odmítají se stýkat s děvčaty a navštěvovat hostince, k soustavnému studiu Draperových Konfliktů mezi náboženstvím a vědou anebo Feuerbacha; Plechanova či jiného dobrého ateistického autora; to proto, aby ten jejich asketismus byl aspoň k něčemu dobrý.

Nuže dobrá, odpovídali mravní. Věc je jasná i bez boha: starý svět je nemravný, z čehož plyne jasně, že opoziční nastupující mládež musí být příliš mravná.

Naopak, namítali nemravní. Šosácký starý svět vymyslel pokrytecký princip mravnosti, a z toho plyne jasně, že opoziční nastupující mládež musí být nemravná bez pokrytectví.

Když byl skončil rozhovor o kolektivismu a individualismu, který, jak pověděno, Metodějovi znamenitě posloužil, zbaviv ho rozpaků a postaviv ho společensky na nohy, a když redaktor Čížek, pohněván Mrvovým šaškovským povykováním, rázně se otočil na podpatku a přešel do politizující společnosti v hudebním salónu, odhodlal se Metoděj jít vyhledat Ěmu; byl nanovo duševně tak na výši, že netoliko, jak víme, si připomněl, kde stojí samovar, prve propadlý pod práh jeho vědomí, ale odvážil se i troufalé dedukce, že v Emině vzkazu byl čaj pouze zástěrkou skrytého, pro něj nejvýš uspokojivého smyslu. Odebral se tedy, předstíraje sebevědomou nenucenost, do loveckého pokoje, a tam, přivítán jejím schvalujícím úsměvem, připojil se ke kroužku pod palmou, kde Ema objasňovala svým pohnutým a žasnoucím ctitelům, že podařilo-li se jí – jako že se jí to podařilo – spojit ve své malé, ale složité osobě několik oborů umění najednou, spojila v sobě samé také rozpory těchto umění, takže muzikantka se v její patnáctileté hrudi bolestně potýká s malířkou a básnířka s herečkou. Tak například

Ema malířka tíhne k dekadenci a k mystice, dává volný průchod své fantazii, až dosud utlačované výchovou k pozitivismu, zbožňuje Orfeovu smrt od Moreaua a studuje na ní každý tah, ale jakožto muzikantka se obrací úplně opačným směrem k melodii, k lidové prostotě, národní písni. Jakožto malířka se obdivuje programu pařížské dekadentní skupiny Růží a Křížů, žasne nad jejich subtilní a rafinovanou učeností, zatímco jakožto muzikantka před učenou a vyumělkovanou hudbou prchá, protiví si Wagnera, Bacha, Fibicha, to proto, že v malování je pokroková, v hudbě reakcionářka.

Ne tak, ach, nemluvte tak! protestovali její citelé. Vy, a reakcionářka – jak jen lze vyslovit takovou svatokrádež? Vy zcela prostě kráčíte, jak u vás jinak není možné, tou nejsprávnější, nejpokrokovější cestou, a není vaší vinou, že cesta české hudební moderny vede přesně opačným směrem k cestě našeho moderního malířství.

– Ano, přesně opačným! vpadl Metoděj. – Podívejte se já; já jsem muzikant, není-liž pravda. A můj mladší bratr je malíř. Co my se jen spolu nahádáme!

Nebyla to sice pravda, Metoděj se s bratrem nikdy nehádal o věcech umění – nebylo toho třeba, neboť Theodor zůstával ve škole profesora Jansy zcela ušetřen vlivů moderních dekadentních směrů – leč znělo to zajímavě a dobře.

– Ale čím to, odkud ten konflikt? zeptala se Ema. – To ať mi někdo vysvětlí.

Nuže mládenci se pokusili jí to vysvětlit, divže se nepřetrhli, předstihující se přitom důmyslem, vzdělaností a vtípem. Rozpory, o nichž Ema hovoří a které tak tráplivě lomcují jejím nitrem, naskytají se pouze u nás, nikoli ve Francii, kolébce uměn. Tam mezi nebožtíkem Baudelairem, zakladatelem moderní poezie, Moreauem, představitelem nového malířství, a Debussym, představitelem mladé hudby, není nižádný rozpor. Debussy poklidně skládá písně na Baudelairovu poezii, stejně jako Moreauovy obrazy jsou malířský protějšek k Baudelairovým Květům zla; Baudelairův spis o romantickém umění, podle něhož umělecká tvorba záleží v odkrývání tajemných souvztahů mezi stavy duše a jim odpovídajícími stavy mrtvé přírody, působí stejně hluboce na francouzskou poezii jako na francouzské malířství nebo hudbu. U nás však je tomu jinak. My v malíř-

ství nejsme svoji, a proto se přikláníme k francouzským dekadentním směrům. Naproti tomu v hudbě jsme odevždy byli svoji, a proto namísto abychom se ohlíželi po Francii, obracíme se k vlastním inspiračním zdrojům; ale to, prosím, není žádné reakcionářství, právě naopak!

Takto v obou skupinách, zabydlujících lovecký pokoj, pod jeleními hlavami i pod palmou, plynuly řeči svižně a spádně, zaníceně a mladě, až se srdce smálo, když tu ze sousedního hudebního sálu, v němž, jak pověděno, zasedali politikové, zčistajasna, jako když vybuchne soudek prachu, zazněl mnohohlasý divoký ryk, sborové zařvání, zahlaholení tak vášnivé a prudké, až okna zadrněla, táhlé a vzdouvající se jako kypící krupicová kaše, překvapující, neboť politikové se až do té chvíle chovali tiše; a když povyk začal opadat, vyvstal z utichající změti hlasů výkřik v tomto kultivovaném prostředí zcela neslychaný:

– Na tohle je jediná odpověď, pár facek!

A vřava propukla nanovo.

7

Příčinu tohoto spuštění je třeba vysvětlit zevrubně, neboť šlo o věci důležité a pro dobu, o níž je tu řeč, nadmíru příznačné.

Mládež, shromážděná v hudebním pokoji, hostitel Kittl mezi nimi, přetřásala události, které už několik měsíců plnily hlavní sloupce všech novin, totiž opěťované kravály na říšském sněmu ve Vídni, nevídané výjevy, kdy poslanci se vzájemně políčkovali a zápasili mezi sebou jako v aréně. Jestliže naše pokroková mládež v posledních letech vystupňovala své politické snahy až k požadavku samostatného demokratického českého státu, mezi německými radikály zapustila kořeny idea přesně opačná. Myšlenka císařského Velkoněmecka, které by Evropě zajistilo trvalý mír tím, že by s konečnou platností porazilo Francii a Rusko, myšlenka Velkoněmecka, které by sahalo od Severního po Černé moře, od Klajpedy k Terstu, myšlenka Velkoněmecka, spojeného s národnostně sjednoceným, to jest beze zbytku poněmčeným Rakouskem, byla přijata radikálním křídlem němec-

kých poslanců ve Vídni zjevně a oficiálně, a výrok pesimistického filosofa Eduarda von Hartmann, že je třeba vyhubit všechny, kdo nemluví německy, základním článkem jejich světového názoru. Jeden z Kittlových hostů, vzdělaný typograf a šéfredaktor Pokrokových listů Antonín Pravoslav Veselý, byl před třemi měsíci z redakční povinnosti přítomen onomu zasedání vídeňského sněmu, na němž slezský poslanec Menger prohlásil, že nezná žádný český stát a že mluvit o jakémsi českém státním právu považuje za velezradu. V té chvíli se prý strhla bouře – galerie se div nezřítily pod dupotem, pulty praskaly. Češi a jižní Slované křičeli: Odvolat, Němci: Výborně, pokračovat, máme svobodu slova, stenografové, jimž se předseda snažil cosi nadiktovat, zasypaní knihami a i kalamáři, a než se podařilo schůzi rozpustit, už se všechno rvalo, němečtí centralisté se políčkovali s mladočechy, německý levičák, sražen k zemi, kousal do lýtka Poláka; tehdy poprvé, co budova vídeňského sněmu stojí, tekla tam krev, byť to byla jen krev z rozbitých nosů.

– Ale snad by ani nestálo za to o těchto nechutnostech mluvit, kdyby to zřejmě nebyla předehra k událostem daleko vážnějším, řekl Veselý. Vypadal jako ruský nihilista: na ostrém, energickém nose měl šikmo nasazený cvikr s černou obrubou a s očkem, k němuž byla připevněna dlouhá sameťová tkanice, a přísnost jeho tváře byla zdůrazněna hrotitou výbojnou bradkou. – Nechtěl bych být dobrým prorokem, ale mám z toho všeho dojem, že pravý a konečný zápas o naši národní existenci nám teprve nastává: zdá se mi ne bez důvodu, že se tu začíná uskutečňovat to, čeho se obával už Goethe, když říkal, že německá Vaterlandsliebe, láska k vlasti, se jednou zvrátí v něco tak strašlivého a obludného, v něco, co se projeví tak úžasnými šílenostmi, že se nad tím budou otáčet v hrobě sami její propagátoři a křísitelé; a Goethe dobře znal své lidi, a byl-li kdo na světě nadán darem jasnosti, pak to byl on. Prosím, nemyslete si, že buduji své politické názory na duchaplných proroctvích starého Goetha. Ale dějí se věci, kdy si člověk na jeho více nebo méně zapomenuté výroky vzpomene.

– Na sklonku života Goethe od těchto výhledů ustoupil a říkal něco docela jiného, poznamenal Kittl, který, ač, jak pověděno, se nebránil novým ideám a snažil se jim být práv, byl vždy velmi rád, když rozmluva zabočila na pole, v němž se z minulosti dobře a bezpečně vyznal.

– Ustoupil? Není mi známo, do jaké míry ustoupil, řekl Veselý. – Na sklonku svého života konstatuje Goethe s uspokojením, že v Německu není jediného města, který by bylo možno nazvat po pravdě německým, že jsou jen města pruská, bavorská, saská a tak dál, a že Německo tedy vlastně neexistuje. Existovalo, praví Goethe, pouze za napoleonských válek, kdy pocit německví zachvátil Němce jako něco démonického. Tohle říkal na počátku let třicátých, a my teď píšeme rok devadesátý třetí. Dnes pojem Německa nanovo odpovídá něčemu skutečně existujícímu, a pocit německví opět nanovo zachvátil Němce jako něco démonického.

V téže době, nebo přibližně v téže době, kdy Kittlovi mladí hosté takto rozprávěli, v hornorakouském pohraničním městečku Braunau na řece Innu pekl si bábovičky z písku čtyřletý Adolf či Dolfi, jak mu říkala maminka, syn tamního celního úředníka Hitlera.

Mládenci se bujaře pustili do otázky, v čem že záleží ona Goethova stanovná démoničnost německého patriotismu. Je-li německý patriotismus démonický, zda není také démonický patriotismus Francouzů, Rusů, a nakonec i Čechů, zkrátka kterýkoli patriotismus kteréhokoli národa? A co to vůbec je, démoničnost? Goethe sám prohlásil několikrát, že jeho život probíhal pod vlivem přátelských démonů, a že čím vyšší typ člověka, tím silněji na něj působí démonické síly. Řekl-li tehdy Goethe, že patriotismus zachvátil Němce jako něco démonického, není zcela jisto, mínil-li to v slova smyslu záporném nebo příznivém. A o jaký patriotismus tu vlastně jde? Bylo by třeba si vzpomenout na sokratovský požadavek, aby každý předmět sporu byl přesně definován.

Tento požadavek vyslovil redakční kolega Veselého, Čížek. Na jeho živé tváři bylo patrné, že sám předobře ví, jak na to; a vskutku to věděl. Stát a národ, pokračoval, jsou dvě věci zcela odlišné, a proto je dvojí, zcela odlišný patriotismus, státní a národní. Když František Josef vyhlásil v šestadesátém roce válku proti Prusům a apeloval ve svém svolání na patriotismus rakouských občanů, měl na mysli patriotismus státní; tragický omyl českých lidí tehdy záležel v tom, že propadli přitom nadšenému patriotismu národnímu – domnívali se, že jdou bojovat o ohrožené hranice své, české země, zatímco Prusáci ohrožovali hranice velkoříše rakouské. Kdo jsou upřímní státní patrioti? Šlechta, duchovenstvo, vysoká byrokra-

cie, armáda, zkrátka lidé, jejichž zájmy jsou totožné se zájmy státu. Jsou mezi námi Čechy takoví? Nejsou. Náš národ je složen výhradně jen z lidí středních a nižších vrstev, a u lidí středních a nižších vrstev lze mluvit jen o patriotismu národním, o lásce k zemi a mateřské řeči. Ale to je, buďte tak laskavi, cit zcela soukromý a nepolitický! Politický boj, jež naši tatíci vedli pod praporem jakéhosi českého vlastenectví, byl tedy čímsi nadobro pochybeným a nelogickým, nesmyslným a předem odsouzeným k neúspěchu; však také není dnes mezi Čechy směšnějších a pitvornějších figur než bývalí takzvaní političtí vůdcové národa Rieger nebo Julius Grégr.

To byl pro Kittla trochu silný tabák.

– Ale um Gotteswillen, vykřikl, – jak můžete mluvit o neúspěchu českého národního boje? Byla snad práce našich buditelů neúspěšná? Vždyť před jejich vystoupením před necelým stoletím náš národ téměř už neexistoval! A oni vzkřísili naši řeč, literaturu, vědu, umění – tomu říkáte neúspěch?

– Ano, tomu říkám neúspěch, řekl Čížek. – Jsme dnes stejně politicky nesamostatní, nesvobodní, sociálně zbídačelí, bezmocní a bezvýznamní, jako jsme byli před sto lety. Máme Národní divadlo, ale hrajeme v něm špatné kusy, o jejich výběru rozhodují uzenáři a hokynáři, máme svou literaturu, jenže většinou špatnou, máme své noviny, ale psané polenem, a i o tyto posvátné statky se musíme rvát ve vídeňském sněmu.

– To všechno jsou nesmysly, řekl rozmrzele Pravoslav Veselý. – Čížek si klidně položí falešnou premisu, že český patriotismus je nepolitický soukromý cit, a z toho vyvozuje falešné závěry. To není čistá hra, to se nesmí dělat, tady jde o příliš vážné věci. V české otázce se nejedná o patriotické city, nýbrž o existenční boj, čili o něco výsostně politického. A i když dnes už jdeme jinam než oni, nemůžeme takového Riegra nebo Grégra považovat za směšné figury. Jsou to představitelé určitého vývojového stupně, který v tomto čase už patří minulosti, ale který přece byl nutný.

Ale Čížek stál na svém. Všechno prý, co patří k minulosti a nevedlo k přítomnému úspěchu, bylo pochybené.

– Vy tedy lámáte hůl nad vším všudy, nevidíte nikde ani sebemenší úspěch, kterého jsme dosáhli? zeptal se Kittl.

– Vidím dva úspěchy, řekl Čížek. – Je to jednak vznik pokrokového hnutí mládeže, jednak růst socialismu. Ale protože pokrokové hnutí je v podstatě

socialistické, je to v jádře uváženo úspěch jen jeden jediný. A oč jde v pokrokovém hnutí, co je úhelným kamenem jeho programu? Upevňování charakteru, mravní výchova lidu. A tuto mravní výchovu lidu lze si docela dobře představit bez českého vlasteneckého pláště. Proč nebýt důsledný a proč si nepřiznat, že lidem, kteří bojují o sociální spravedlnost, o mravní výchovu lidu, o rovnoprávnost pohlaví, zkrátka o pokrok, záleží houby na tom, bude-li jazyková forma tohoto pokroku česká nebo německá nebo třeba arabská?

Až do této chvíle bylo zdánlivě všechno v pořádku. Spory, debaty, slovní půtky, ideové šarvátky byly v těchto kruzích zjevem nejčastějším. Nicméně Kittl znal dobře své Pappenheimské, a náhle propuknuvší hádka mezi oběma kohouty, Veselým a Čížkem, se mu od prvního počátku nelíbila, neboť oba oponenti byli divocí a silní, téma nebezpečně hořlavé a auditorium nebývale vzrušené, tváře rozpálené, oči divoké. Proto Kittl povstal, aby vyhledal služebnou a nařídil jí, že už má začít roznášet sklenky se šampaňským, což bylo v jeho domě známé a uznávané *consilium abeundi*, pokyn k odchodu. Veselý namítl na poslední Čížkovu repliku, že kdyby všichni smýšleli tak jako on, nebylo by mimo jiné došlo ani k nedávné události, nesmírně významné nejen pro národ, ale i pro socialismus, totiž k splnutí dělnické omladiny s pokrokovou studentskou mládeží. Neboť co pohnulo dělnickou omladinu k tomuto kroku? Především to, že nesouhlasila s vedením sociálně demokratické strany, která brání svým členům v účasti na našem národním zápasu.

Pak zbýval už jen krůček k tomu, aby Čížek se dal strhnout k vyslovení své myšlenky nejskrytější; a Čížek ten krůček učinil, řka:

– V německých zemích tedy snad nedochází k sblížení dělnické mládeže se studentstvem? Je to naše speciálně česká vymoženost? To mi, přátelé, nikdo nenamluví a nikdo mi nevyvrátí názor, že nám všem, jak tu stojíme a sedíme, by dnes bylo líp, kdyby naši buditelé nás nebyli budili a kdyby nás klidně nechali jakožto národ zaniknout. Kolik energie, kolik času, práce a krve jsme mohli mít ušetřeno, jak daleko jsme dnes už mohli být, kdybychom nebyli odsouzeni věčně se rvát a znovu rvát o své češství.

Odtud výbuch už zmíněný a popsáný, odtud ono sborové zařvání, jež se rozduňelo všemi místnostmi Kittlova bytu, jako když lvi ve zvěřinci všichni

najednou dostanou hlad, odtud onen neuvěřitelný výrok o jediné možné odpovědi, jíž je pár facek, odtud všeobecné pozdvižení. Jeden se hnál na Čížka, chtěje převést v skutek názor o jediné možné odpovědi, jíž si zasluhuje, druhý, aby zabránil násilností, se mu stavěl v cestu, jiný, opojen rozkoší z poruchy řádu, snažil se zvýšit vřavu dupáním a boucháním židlí do pódia s klavírem, pěsti se zdvihaly, z knihovny se hrnuli do hudebního salónu filosofové, z loveckého pokoje mravní, nemravní i kumštýři, jeden hulákal přes druhého, ten se Čížka zastával, ten se na něho sápal, virvár přecházel v treštění, fantas, posedlost, extázi, a tu Ema, najednou opuštěna většinou svých ctitelů, drapla za předloktí Metoděje, který se užuž chystal také odběhnout za ostatními a podívat se, co se děje, a houkla mu do ucha:

– Varhany!

– Co? zeptal se.

– Budete hrát na varhany, křičela, neboť bylo nutno křičet.

– Když všichni tak řvou? on na to.

– Právě proto, že řvou.

A už ho vedla z pokoje.

– Kdo mi bude šlapat? volal cestou, unášen jejím elánem.

– Já! zvolala velikým hlasem.

Pokusil se namítnout, že jeho, Metodějův, poněkud zvláštní způsob hry spotřebuje neobvyklé množství vzduchu a že pochybuje, bude-li ona schopna mu jej v patřičném množství dodat, ale jeho slova zanikla v halasu.

I stalo se, že když rozvášnění mládenci byli v nejlepším, když nikdo neslyšel vlastního slova a Kittl už ztrácel hlavu, neboť scházelo jen maličko, aby to v jeho bytě dopadlo jako v říšském sněmu ve Vídni, všichni neurčitě pocítili, že do ryku jejich pŕtky vniklo cosi rušivého, jako by slova, sotva vyřčena, byla unášena nepochopitelným zvukovým průvanem přímo od huby někam doneurčita. Přidali tedy na hlase, pokud to bylo lze, ale zvukový průvan přidal také, mohutněl, rostl jako lavina, až se proměnil v dunivý vodopád tónů, v bojový chorál kovových cherubů, v hlubinný hlahol sfér, v obří bučení nebeských krav, zkrátka v mystický hukot plně rozehrátych varhan.

Tu chvíli, kdy mohutné fortissimo chrámového velenástroje se potýkalo a prolínalo se řvavým kraválem rozvášněných dětí, zvolila maminka Kittlová k tomu, aby se navrátila domů. Když se však přiblížila k Božímu požehnání

a uhlídala na chodníku zástup zvědavců, naslouchajících čemusi nepopsatelně obludnému, co se rachotivě valilo z oken prvního poschodí, maličko pobledla; a protože v kostele už toho dne byla a na návštěvu hřbitova bylo už pozdě, rozhodla se, že ještě zajde ke kupci pro kolíčky na prádlo a šmolku.

Když andělé pějí, lidská slova musí umlknout; mládenci, drceni majestátním řevem hudby, která jim padala na hlavy, jako když se protrhnou mračna, koseni kosmickou artilérií píšťal, tichlí, sevřené pěsti se rozvíraly, napučené postavy se stahovaly do sebe a zmoudřelí bojovníci jeden po druhém, aniž vyčkali své sklenky šampusu, vytráceli se zahanbeně z Kittlova příbytku, takže varhany opanovaly pole zcela a nadobro, ale nedbajíce, že poražený nepřítel zmateně prchá, ještě přidávaly na síle. Tehdy ohlušený Kittl otevřel dvířka měchové komory, aby se podíval, kdože šílenému varhaníkovi šlape, a ejhle, jeho dceruška Ema šplhá po žebříčku jako veveřice, stoupá na levé šlapadlo měchů, přidržujíc se tyče do kluzka ohmatané, sjíždí dolů a stahuje šlapadlo svou vahou, leze nahoru, stoupá na pravé šlapadlo, a znovu sjíždí. Šlapadla, sotva stažena, se znovu ženou nahoru, čím dále tím rychleji, neboť varhaník řádí stále zběsileji, vytahuje nové a nové rejstříky a spotřeba vzduchu obrovsky stoupá, ale i šlapačka přidává – tváře v ohni, že by sirka od nich chytla, ztéká žebříček, řítí se dolů, šplhá nahoru, řítí se dolů, šplhá, padá, šplhá, padá. A zdivočelý muzikant, zpilý nesmírným vědomím, že to je Ona, jež silou svého sladkého těla zásobuje vzduchem jeho akordy, které on bere všemi deseti, a jež vdechuje život jeho divokým arpézím a kavalkádám stupnic, jimiž on cválá od jednoho konce klaviatury k druhému, ztrácí hlavu, hoří a nohy mu jen křepčí na basových pedálech divokým tancem. Připadá mu, že šíleným objetím drtí Emu v náruči a vznáší se s ní, ústa na ústech a hrud' na hrudi, zlatým hvězdným prachem, varhany se otrásají a sténají, jako by chtěly puknout... a najednou konec, v píšťálách to zabrblá, uboze zamňouká a je po Káčině svatbě, celý ten slavný, celý ten velebný chaos umlkně, jako když utne; Ema totiž pozbyla dechu, už nemohla šlapat dál.

Vyplížila se z komory, sotva nohy vlekouc, uondaná, ale blažená.

– Bylo to báječné, vid'te, tatínku, řekla, a obrátila se pak k Metodějovi, bolestně vyjevenému přerváním svého hudebního vytržení. – Ale hmátl jste několikrát tak důkladně vedle, že jsem vážně myslela, že z toho žebříku sletím.